

MONICA LOVINESCU și VIRGIL IERUNCA în ROMÂNIA

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

ANUL V • Nr. 38 (241) •
21-27 septembrie 1994 • 250 lei

pag 14

Corespondență din Cluj:

FUNAR, CARITAS, GREVE

pag
10

Opinia publică a început să observe, mirată, eficacitatea de care dă dovadă PDSR în plan politic, de câteva luni încoace. Dacă altădată ziarele și revistele păreau hipnotizate de scandalul partidelor extremiste, acordându-le un spațiu cu totul excesiv, dacă „o anumită parte a presei” urmărea cu solidaritatea atenției, nu numai a principiilor, ce face Opoziția, iată că activismul din tabăra PDSR s-a impus. De unde atîta vivacitate, și aceasta atît de divers manifestată?

Strivirea PDAR, pentru unii un act exotic, a însemnat un fapt politic important: prelungirea PDSR într-o regiune de interese administrativ-economice atît de bine delimitate, încît se putea vorbi de un corp politic relativ independent. Intrarea PUNR în guvern constituie, după semnale, mai curînd o supunere a acestuia decît o victorie a „exaltaților”. PRM, PSM? Diferența specifică necesară. PDSR a unificat cam tot ceea ce se putea unifica pînă acum, din punct de vedere politic.

Simultan, PDSR a girat intrarea deplină în Consiliul Europei (ratificarea Convenției europene a drepturilor omului anunțînd finalizarea acestui act), participarea la Parteneriatul pentru pace și la Pactul de stabilitate în Europa, relansarea, în acest cadru, a discuțiilor pentru un tratat de bună vecinătate cu Ungaria. După catastrofa diplomatică din 1990, responsabilii de atunci par să-și fi asigurat, sub noua lor firmă, recunoașterea unei legitimități internaționale.

Dar, la doi ani pînă la alegeri, se pune întrebarea cît va dura în timp triumful PDSR.

Impresia mea este că vedem, astăzi, chiar apogeul PDSR. Odată unificînd simbolic spectrul politic care definește Puterea, odată ce principalele celule ale Administrației au fost ocupate, PDSR nu poate decît să treacă în defensivă. Iar lupta pentru păstrarea poziției sale privilegiate nu va fi ușoară, în ciuda mijloace-

lor avute la dispoziție. Este aproape imposibil să eludeze costurile sociale ale corupției, ale frustrării populației în fața noii burghezii roșii și ale schimbării, lente dar ineluctabile, de generații. Dacă lucrul acesta s-a întîmplat în toată Europa Centrală și de Est, cum de nu s-ar întîmpla și în România?

Un alt motiv: în formarea imperiului său, PDSR este limitat de oferta de oameni. În 1994 acest partid conducea țara prin personaje cu afilieri diverse – incluzînd „independentii” – dar mai toți înalți funcționari ai regimului Ceaușescu, dinozauri cum ar fi Mihai Ungheanu și Ladislau Hegedus, Iulian Mincu și, mai nou, Angelo Miclescu, Gheorghe Prisăcaru ori Vasile Ionel.

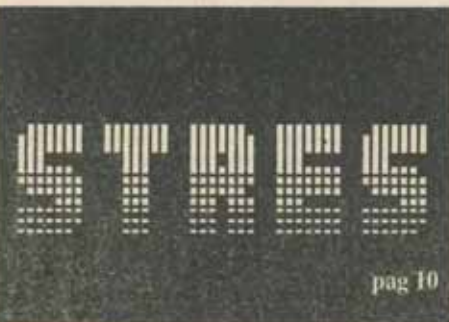
O perioadă, energia ofensivă se va îndrepta spre discreditarea sindicatelor, disoluția Opoziției ș.a.m.d. Pînă acum, confuzia croată prin oferirea de posturi de ambasadori unor fruntași PD, manipularea unor lideri și formațiuni din CDR, jocul lui Miron Mitrea au funcționat. Este semnificativ cum Adrian Păunescu a ajuns să aducă laude lui Nicolae Manolescu în revista sa și cum, la începutul sesiunii parlamentare, grupul PSM a aplaudat discursul liderului PAC. Miza pe orgoliul acestuia constituie, evident, una dintre investițiile avute în vedere împotriva președintelui CDR și a capitalului său politic considerabil.

Dar o Opoziție cu rol de decor ar însemna sfîrșitul statului de drept.

Pentru ca apogeul PDSR să fi urmeze firescul reflux, este obligatorie fructificarea limitelor acestei formațiuni politice (cele pe care le-am enunțat): prin proiecte ferme privind lichidarea corupției și împărțirea costurilor sociale ale tranziției; prin deschiderea partidelor spre generațiile tinere; prin oferte de oameni. Orice mediocritate pusă astăzi pe listele Opoziției este un afront la voința electoratului care așteaptă, în mod evident, o schimbare.

GABRIEL ANDREESCU

Apoteoza PDSR?

pag
10

Șerban Orescu: În ce constă ideologia PDSR?

pag
7

Interviul săptămîinii: **EMIL CONSTANTINESCU** pag. 8-9

Stimată redacție,

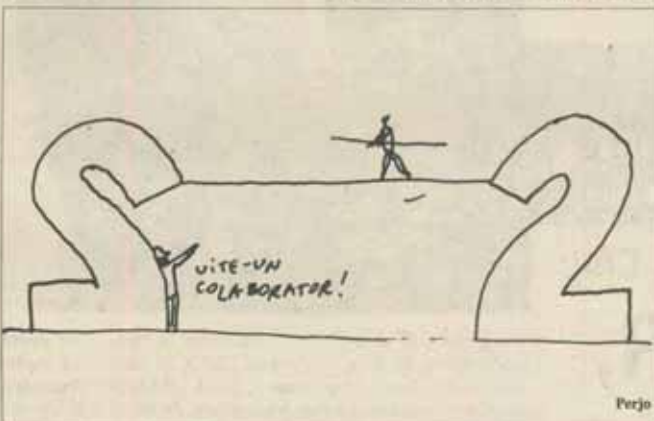

Vă trimit câteva reflecții pe marginea articolului „Comunismul american” de H.-R. Patapievici din nr. 33 a.c. al revistei dvs. De la început țin să precizez că am trăit în SUA din anul 1970, așa că am fost martor la unele din evenimentele/situațiile la care articolul în chestiune se referă.

Sloganul (oximora) „Black is beautiful” a fost adoptat de populația de culoare (nicidecum de albi într-un subit acces de iubire interracială), în parte ca o reacție la felul în care era reprezentată/misreprezentată în media (în particular, TV și film). În cazul în care apăreau, aveau în general roluri de servitori cu inimă de aur, dar cam simpliți (arhetipul servitoarei din „Pe aripile vântului”) sau ca elemente criminale etc. Lipsa de modele de urmat pentru tineretul de culoare era, bineînțeles, o problemă. Idealul de frumusețe în anunțurile comerciale era întotdeauna o femeie albă. O problemă minoră, dar totuși importantă, în special pentru femei, era lipsa cosmeticilor pentru populația de culoare, care, având ten, păr etc. diferite, aveau nevoie de preparate diferite de cele destinate majorității albe. Hollywoodul a reacționat și, pe la mijlocul anilor '70, au început să apară show-uri în care erau prezentate familii/personaje de culoare aparținând clasei medii/medii joase cu problemele lor, nu atât de diferite de cele ale clasei albe, dar și cu diferențele lor specifice, culturale și altele. A fost probabil o surpriză pentru mulți albi, prima ocazie de a „interacționa” cu populația de culoare. Industria cosmetică a reacționat, recunoscând că a neglijat o piață potențială mare, banii nu au culoare oricum, Madison Avenue a intrat pe fir, făcând reclamele (în care apăreau persoane de culoare), și s-au câștigat bani frumoși, nu neapărat de către grupul minoritar în cauză. Acum, în anunțurile comerciale din ziare și TV figurează întotdeauna și persoane de culoare, lucru de neînchipuit cu 25 de ani în urmă. Există superstaruri de culoare, în film și TV, cu megasalariile corespunzătoare și, minune a minunilor, Hollywoodul a produs câteva filme înfățișând problemele sociale ale ghetourilor de culoare din marile orașe (nu cred că au ajuns încă la București).

Termenul African-American, care desemnează populația de culoare prin locul de origine, nu pare atât de radi-

cal, având în vedere că expresii ca Greek-American, Polish-American etc., folosite pentru a desemna respectivele comunități etnice, erau de mult monedă curentă în media. Acestea, bineînțeles, au fost îmbunătățiri pentru populația de culoare, însă nu îmbunătățiri de substanță în viața lor, așa cum s-a văzut în revolta din Los Angeles '91, care a arătat clar că de departe era președintele Bush de înțelegerea problemelor populației de culoare și care a contribuit la înfrângerea lui în '92.

Autorul intuiește în mod corect că noțiunea de *melting pot*¹⁾ nu funcționează. Anglo-saxonii nu și-au pus niciodată în mod serios chestiunea amestecării cu rasa neagră sau cu indienii, pe care îi considerau inferiori. Populația de rasă mixtă a apărut mai mult ca rezultat al legăturilor ocazionale/recreative dintre rase (un contributor de marcă a fost Thomas Jefferson, Părinte Fondator și în acest fel). Căsătoriile mixte, până de curând interzise în multe state, în special în sud, puțin numeroase în prezent, sînt încă privity cu suspiciune. Este interesant de notat că rase mixte au apărut în alte părți pe continentul american: în Mexic o rasă mixtă între spanioli și indieni, în Brazilia între europeni și rasa neagră. Presupun că în acele locuri rătăcirile interrasiale au fost mai mici.

Afirmația „există numai negri, irlandezi, letoni, polonezi, asiatici etc. care întâmplător trăiesc în America de Nord” ori pornește din ignoranță, ori este tendențioasă. Majoritatea populației SUA este de origine europeană, preponderenți fiind anglo-sax-

onii, care, tradițional, au deținut puterea economică și politică. Populația de culoare este cea mai numeroasă minoritate, cam 10% din totalul populației. Cei ce în SUA sînt numiți Hispanici (în majoritate mexicani sau proveniți din țările Americii Latine) sînt o altă minoritate importantă, care, se preconizează, va întrece în pondere numerică populația de culoare în viitorul apropiat. Aproape nimeni nu trăiește întâmplător în SUA, în special populația de culoare. Strămoșii lor au fost aduși cu forța, în condiții

de o neomenie fără egal, din țările Africii centrale și de vest, pentru a lucra ca sclavi în coloniile americane, unde și-au adus din plin aportul de sudoare la edificarea acestora, în special în sud. Din păcate, prea puțin din cultura lor a supraviețuit acestui transplant traumatic. Un popor fără cultură proprie este sortit pieririi/dizolvării în rasa dominantă. Oricine a avut prilejul să întâlnească African-American și cei africani nativi este izbit de diferența dintre cele două grupuri.

Alt termen nediscutat de dl. Patapievici este cel de Native American, care se referă la populația indigenă — triburile de indieni existente pe continentul Americii de Nord în momentul venirii coloniștilor. Până de curând, acest grup fusese descris cu termenul deloc magulitor de sălbatic (*savages*). Native American, desigur, redă o măsură de dignitate populației respective, însă nu rezolvă fondul problemei. Marginalizată în rezervatii (unde șomajul și alcoolismul sînt rampante) situate adeseori în zonele cele mai aride ale continentului, unde

a fost trimisă cu forța, populația indigenă este într-o situație de neînviat. Dacă aș căuta un cuvînt care să descrie tratamentul nativilor de către coloniști, cel puțin pînă la începutul secolului 20, primul care mi-ar veni în minte este genocid.

Nu știu cine sînt guru-ii mișcării de c.p., însă am impresia că Establishment-ul, Puterea, cum s-ar zice în România, acceptă fără rețineri aceste schimbări semantice, care, superficial, par a rezolva problemele mai sus menționate, atîta timp cît ecuația puterii nu este modificată în mod substanțial.

Aceste două păcate originare (*original sins*) ale societății americane, tratamentul populației indigene și al populației de culoare, vor continua să roadă țesătura socială atîta timp cît nu își vor găsi o rezolvare cit de cit satisfăcătoare.

Cursurile de cultură, istorie afro-americană, amerindiană, hispanică, care au proliferat în universitățile americane în ultimele decenii, au un rol salutar în dezamorsarea conflictelor etnice și nu numai. Ele redau populațiilor minoritare respective istoria, cultura lor, un sens de mîndrie că aparțin acestor grupuri, iar populației majoritare o înțelegere a celor cu care conviețuiesc. Nu se pune problema eliminării din programe a unei părți a culturii albe, cît de a repune în drepturi cultura acestor grupuri, pe nedrept minimalizată și marginalizată.

Privind la o fotografie instantanee a societății americane, oferită în parte de anonima profesoară, care bineînțeles că nu poate conține contextual istoric al chestiunilor în cauză, dl. Patapievici ajunge la niște concluzii discutabile, impresionistice colorate de profesiunea lui de credință (alb, creștin, de dreapta), care îi limitează apriori posibilitatea înțelegerii fondului problemei. Folosind expresii ca „rasism leninisto-nazist” (!?) pentru această mișcare a c.p., se dă cititorului român o încălțătură emoțională care cred că nu are corespondent la fața locului. (...)

Este una a idealiza Occidentul, tendință aparentă în unele articole din revista dvs., dar a denatura lucrurile de asemenea manieră este un pas pe care, în opinia mea, revista dvs., altfel de bun nivel, nu ar trebui să-l facă.

¹⁾ Canadianii, mai modești ca de obicei, denumesc modelul lor *mosaic etnic*. Este clar, cel puțin conceptual, că este mai confortabil de trăit într-un mosaic, chiar dacă pătrățica ta este mai mică, decît într-un crezot încins.

Al dvs.

Dan Golopența, P.O. Box 505, Essex JCT., VT 05453/USA

Revista „22” oferă ABONAMENTE CU REDUCERE pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVI, STUDENȚI, FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI, VETERANI DE RĂZBOI

LA SEDIU
REDACȚIEI PUTEȚI
CUMPĂRA
DIN STOC:

Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 38, 41, 44.
Anii 1991, 1992, 1993.

Exemplarele vechi sînt comercializate la prețul actual al revistei.

Costul abonamentelor trimestriale cu reducere este:

2.000 lei cu ridicare de la redacție.
2.500 lei cu expediere prin poștă.

Costul abonamentelor trimestriale integrale este:

2.800 lei cu ridicare de la redacție.
3.000 lei cu expediere prin poștă.

Cei interesați sînt rugați să trimită adeverințe corespunzătoare (talon de pensie, adeverințe de la școală etc.) pe adresa: Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Distribuție. Adeverințele sînt valabile un an de zile.

Sponsorizate de
ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS.

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare tipului de abonament dorit pe adresa:

Revista „22”, cont. 45103332, BCR
Ediția sector 1, Str. Lănculeț nr. 19, București.

Numărul următor al revistei noastre va conține un supliment gratuit de 8 pagini avînd ca subiect RESURECTIA SINDICATELOR ÎN EUROPA DE EST

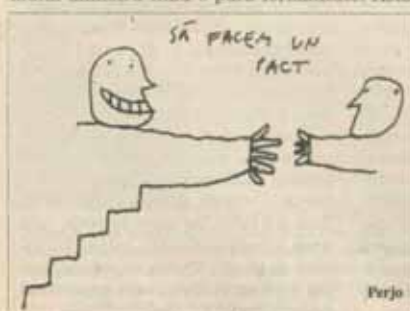
N. C. MUNTEANU

Iliescu la Canossa democrației originale

Spectacolul care a precedat citirea mesajului prezidențial în parlament a fost un exercițiu democratic jalnic. De trei ori jalnic. Pentru ales, pentru aleși, pentru alegători. Alesul a fost ținut în antecameră mai bine de o oră, timp în care aleșii s-au tîrîuit ca la ușa cortului dacă mesajul poate fi sau nu poate fi urmat de o dezbateri parlamentară. Opoziția, care nu prea are prilejul să discute cu președintele, dorea dezbateri cu o ardoare și de înțeles și de neînțeles. Presupunând că, prin absurd, ar fi avut câștig de cauză, ar fi urmat procedura complicată a stabilirii vorbitorilor și numărul de minute venite fiecăruia, cu intrări separate ale grupurilor parlamentare. Cînd? Înainte de prezentarea mesajului? După? Președintele ar fi trebuit să aștepte în tot acest timp? Sau dezbateri s-ar fi putut face și în absența lui? Atunci la ce bun? Și cînd ar mai fi avut timp oratorii să se pregătească pentru a da replica unui document de o asemenea importanță? Iată motivele pentru care un parlamentar inteligent, din opoziție, a răsufletat ușurat cînd s-a hotărît sistarea discuțiilor și evitarea președintelui la tribuna parlamentului.

Dar pînă să se ajungă aici, majoritatea a transpirat din greu pentru a împiedica dezbateri. Pasă-mi-te, ea n-ar fi fost constituțională, deși legea nici n-5 interzice. Din păcate, în mintea multora dintre politicienii majorității, un mesaj prezidențial e mai sacrosanct decît unul imperial. E aproape o „magistrală cuvîntare”. Iar așa ceva, lucru știut, nu se discută. Cel mult se elogiază. Și, cum opoziția nu părea dispusă la acest exercițiu, dl. Adrian Năstase a făcut tot ce l-a stat în putință să împiedice orice dezbateri. A și reușit, cu un ochi umed îndreptat spre Cotroceni, cu accese imprumutate cînd din dl. Vucea, cînd din Marius Chicos Rostogan, pînă la bătaie tot talentul său obstrucționist, plus o aroganță uleioasă, ce se voia nimicitoare și nu era decît penibilă, semn că omului i s-a urcat la cap hiroul din Casa Poporului, dacă nu cumva chiar toată Casa Poporului. De la ridicol a fost salvat de dl. Oliviu Gherman, acest Meș Ene al politicii românești, care a avut tîrzie prezență de spirit să pună la vot sistarea discuției, iar magina parlamentară de votat s-a pus rapid și cu folos în acțiune. Dacă Adrian Năstase ar fi ceva mai inteligent și n-ar adora atîta să se dea în spectacol, aleșii ar fi fost scutiți de bilci, iar alesul de penibilă așteptare la Canossa democrației originale. În trecut fise zis, dacă după tradiționalul și atît de românescul sfert de oră academic alesul s-ar fi dus la treburile lui, lăsîndu-le parlamentarilor plăcerea de a-i citi mesajul a doua zi, în presă, probabil că și-ar fi câștigat nu puține simpatii.

N-a fost vorba de un mesaj politic, cum și-au imaginat sau au așteptat mulți dintre parlamentari. N-a fost vorba de mesajul unui șef de stat, echidistant, deasupra partidelor și patimilor politice. În cea mai mare parte a sa a fost mai degrabă mesajul unui șef de executiv. Ceea ce, în fond, dl. Ion Iliescu și este, existența primului-ministru fiind o pură formalitate. Asta

Perjo

nu știrbește cu nimic valoarea mesajului, echilibrat, grav, chiar alarmant în anumite pasaje.

Accentele au fost puse pe accelerarea privatizării, funcționarea instituțiilor statului de drept, combaterea mai eficientă a corupției, stabilitatea internă, relațiile externe ale României. La care se adaugă propunerea unei platforme minime de înțelegere politică între toate partidele cu privire la obiectivele politice și economice generale, continuarea reformei, prioritățile guvernului sau guvernelor, indiferent de orientarea lor politică. Din această perspectivă, mesajul prezidențial nu e departe de obiectivele opoziției. Apele se despart acolo unde președintele pare incapabil să se debaraseze de reminiscențele marxiste ale „adîncirii discrepanțelor dintre bogați și săracii lumii”, discrepanțe care ar putea fi diminuate prin promovarea economiei sociale care ar îmbina armonios eficiența economică și echilibrul social cu implicarea statului. Numai că la noi eficiența economică e în mare așezată, echilibrul social mai mult decît precar, iar implicarea statului se rezumă la trecerea la datoria publică a miliardelor pierdute de ineficiența cronică a sectorului de stat. E adevărat că și în economii capitaliste dezvoltate există un puternic sector de stat, numai că acolo întreprinderile de stat sînt obligate să acționeze și să reacționeze potrivit legilor economiei de piață. E ceea ce guvernul Văcăroiu nu înțelege și, s-ar părea, nici dl. Ion Iliescu. De altfel, mesajul, pe alocuri cu un vădit caracter electoral, s-a dorit un sprijin pentru politica actualului guvern, cu amendamentul că tonul său ferm și vădit reformator e în contradicție cu încetinirea, cu temporizarea și, pe alocuri, cu imobilismul executivului.

În fine, diatriba prezidențială împotriva corupției e mai mult decît îndreptățită. Corupția a atins cote cu adevărat alarmante. Că puterea corupe e de acum o banalitate. Însă alta e realitatea la noi. Abuzul, traficul de influență, posibilitatea de a corupe și de a te lăsa corupt sînt apanajul celor care nu pîinea și cuțitul, al celor care exercită puterea. Dacă există corupție, întrebarea este: unde ne sînt corupții? Iar dacă nu avem legile care să curme corupția demnitarilor și funcționarilor de stat, mai mari sau mai mărunți, o parte din vină, desigur, indirect, îi revine și președintelui. Pentru simplul fapt că umbra președintelui asupra PDSR-ului, a guvernului și majorității parlamentare e mai groasă decît umbra lui Mircea la Cozia.

Evident, „trebuie făcut totul” ca separația puterilor în stat, ca principiul fundamental de organizare democratică, să servească cetățeanul. Dar nu un singur cetățean! Să fi uitat dl. Ion Iliescu elogiile aduse unei Constituții care nu prevede în mod expres separarea puterilor în stat, ci doar o „respiră”? Și, pe urmă, de unde și pînă unde bizară temere prezidențială că separația puterilor în stat „să nu devină sursa de blocare, de tărăgănare, chiar de manifestare a arbitrarului”? Nu cumva tocmai confuzia și echivocul în domeniu nasc arbitrarul, tărăgănarea și neputința în stăvilirea corupției, mai ales cînd e vorba de „ai noștri”?

Pentru toate aceste probleme, dar și pentru altele, mesajul prezidențial ar fi meritat o serioasă și responsabilă dezbateri parlamentară. Pentru că președintele l-a rostit în fața parlamentului și nu doar pentru uzul prestigiului său în lume și pentru convingerea investitorilor străini că „România și-a schimbat radical fizionomia”. Chiar atît de radical nu și-a schimbat-o, iar despre multe din schimbări nu se poate vorbi numai de bine. Dovadă chiar felul în care s-a opus Adrian Năstase și băieții lui. Care au cam început să-i aducă deservici președintelui. Pe lângă cele pe care și le aduce singur.

MARTI 13 SEPTEMBRIE

● **PL '93 a fost primit în Internaționala Liberală**
Dimu Patriciu și Horia Rusu au anunțat că Partidul Liberal 1993 a devenit membru cu drepturi depline al Internaționalii Libérale. Primirea PL '93 în Internaționala Liberală a fost aprobată la congresul acesteia, desfășurat la sfîrșitul săptămîinii trecute la Reykjavik. PNL a fost exclus de pe lista candidaților la statutul de membru.

● **MAE a refuzat viza Regelui Mihai**

Ministerul Afacerilor Externe a respins oficial cererea de acordare a vizei Regelui Mihai I de România. Ion Diaconescu, vicepreședinte al PNȚCD, a declarat că demersul fundațiilor care au solicitat viza va continua.

● **Federațiile sindicale semnate ale pactului cu CDR au fost suspendate**

Comitetul Executiv al CNSLR-Frăția a votat suspendarea federațiilor semnate ale pactului cu CDR. S-a decisa de asemenea convocarea unui congres extraordinar la care să se discute eventuala demitere a celor doi președinți. Cumularea funcțiilor de lideri ai confederației și lideri de partid sau membri ai Guvernului a fost considerată ilegală.

● **Miting sindical**

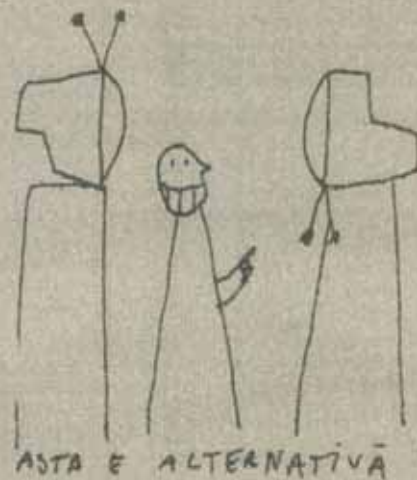
Federația sindicatelor din construcții a organizat un miting de protest în fața Parlamentului. Demonstranții au prezentat Camerei Deputaților și Senatului nemulțumirile lor: neachitarea la timp a producției pe șantier, întârzieri adoptării Legii privind protecția lucrătorului în construcții etc.

MERCURI 14 SEPTEMBRIE

● **Propunerile majorității parlamentare pentru Radio și TV**
Partidele parlamentare care compun arcul guvernamental au depus la birourile permanente ale celor două Camere candidaturile pentru consiliile de administrație din TV și Radio. Acestea sînt:

Pentru TV - ● **PDSR**: Victor Ernest Mașek, Constantin Pivniceru, Gheorghe Vitanidis, Tudor Dumitru Savu, Gheorghe Gherghina, Dumitru Miron. ● **PUNR**: Lucian Căldă, Nicolae Băciut. ● **PRM**: Mircea Hamza.

Pentru Radio - ● **PDSR**: Dionisie Șincan, Nicolae Dan Frunteletă, Andrei Alexandru, Tudor Cățineanu, Mihai Miha, Bogdan Murgoscu. ● **PUNR**: Gheorghe Anghel, Anghel Mihai. ● **PSM**: Gheorghe Catan.

Perjo

● **Petre Ninou va fi din nou ministru**

Comisiile juridice ale Parlamentului l-au audiat pe Valer Dorneanu, actualul ministru pentru relația cu Parlamentul, în vederea numirii lui în funcția de președinte al Consiliului legislativ. Conform unor surse din PDSR, postul lui Dorneanu va fi ocupat de Petru Ninou, fost ministru al Justiției.

● **TMB îl eliberează pe Ion Dincă și Ludovic Fuzekas**

Tribunalul Municipality București a decis eliberarea condiționată a ultimilor deținuti din leul CPEx. Este vorba despre Ion Dincă și Ludovic Fuzekas, condamnați la 15, respectiv 14 ani închisoare.

● **PDSR va cereza Executivul**

Delegația Permanentă a PDSR a decis să analizeze proiectele de lege și Ordonanțele înainte ca acestea să fie aprobate de Guvern sau supuse dezbaterii parlamentare. Decizia fost luată ca urmare a nemulțumiri provocate în partidul de guvernămînt de unele Ordonanțe emise de Guvern în această vară.

(Continuare în pagina 4)

(Urmare din pagina 3)

JOI 15 SEPT.

Coloquiul internațional despre minorități

La Palatul Parlamentului a început Coloquiul internațional „Europa centrală și minoritățile sale naționale”, organizat de Camera Deputaților. În discursul său, președintele Iliescu a atacat indirect proiectele UDMR privind autonomia regională: „Izolarea grupurilor minoritare în forme de autonomie minoritară sau etnică nu este o soluție democratică și europeană”, a spus dl. Iliescu.

Sediința Comitetului Executiv al CDR

Comitetul Executiv al CDR a luat în discuție propunerile partidelor din Convenție pentru consiliile de administrație ale Radio-ului și TVR. Dumitru Iuga s-a declarat dezamăgit de propunerile PNȚCD și de faptul că Opoziția a acceptat raportul de 5 la 3 impus de majoritari.

S-a dezbătut, de asemenea, pe marginea Protocolului electoral al CDR. Invitația adresată Opoziției de premierul Văcăroiu în vederea consultării asupra programului de privatizare a fost acceptată.

Cererea PNL de revenire în CDR nu a fost discutată.

PAC va solicita afilierea la UDE
Nicolae Manolăscu a declarat că PAC nu va solicita afilierea la Internaționala Liberală, care, în opinia sa, este „ușor de stînga”, ci la Uniunea Democrată Europeană.

Varujan Vosganian propune o lege privind scutirea de impozit pe salariu

Varujan Vosganian, liderul grupului parlamentar al minorităților naționale din Camera Deputaților, a depus la Parlament inițiativa legislativă privind scutirea de la plata impozitelor a salarilor plătite din bugetul de stat. „Excepție de la lege ar putea să facă salariile demnitarilor”, a declarat Vosganian.

VINERI 16 SEPT.

CDR acceptă dialogul cu Guvernul

Într-o declarație dată publicității, președintele CDR, Emil Constantinescu, arată că acceptă o întâlnire cu membri ai Executivului pentru analizarea proiectului Legii privind accelerarea procesului de privatizare. Delegația Convenției Democratice va fi formată din președintele CDR, liderii partidelor parlamentare și specialiști în probleme economico-financiare.

PSDR vrea să fie demascată corupția

Referindu-se la mesajul președintelui Ion Iliescu prezentat în fața Parlamentului, liderul PSDR, Sergiu Căneșcu, a apreciat elementele de noutate ale acestuia, dar nu și lipsa referințelor la corupția la nivel înalt. „Președintele Iliescu a vrut să arate că este perfect sănătos și totodată a urmărit să se înarmeze cu o declarație reconștitivă în vederea diverselor întâlniri la nivel înalt”, a arătat liderul social-democrat.

Conferința de presă a Președintelui
Purtătorul de cuvânt al Președintelui, Trăian Chebeșcu, a anunțat că în cursul vizitei în SUA din 26-27 septembrie, cu ocazia Adunării Generale ONU, Ion Iliescu se va întâlni cu șeful Executivului american. Pentru luna noiembrie se duc tratative diplomatice pentru o întâlnire oficială la nivel înalt în Marea Britanie. Pe de altă parte, Președinția apreciază Pactul național lansat de PD, dorind ca partidele să cadă de acord asupra unei platforme minime de înțelegere.

(Continuare în pagina 5)

ILIE ȘERBĂNESCU Un pas înapoi spre viitor

În aprecierea multor oameni politici și analiști de presă, mesajul președintelui Iliescu adresat Parlamentului săptămîna trecută se înscrie în nota obișnuită a discursului său anodin, ocolitor și lipsit de tranșanță în problemele care într-adevăr ard. Cu bunăvoință, unii dintre aceștia au identificat în mesaj cel mult prilejul folosit de dl. Iliescu pentru a lansa către președintele Clinton un semnal tactic despre atașamentul față de reformă și față de structurile euro-atlantice în perspectiva apropiatei prime sale întâlniri oficiale cu un titular al Casei Albe, pe care – inutil aproape de amintit – dl. Iliescu o urmărește și o așteaptă de cinci ani.

Prima dată cînd dl. Iliescu pledează pentru capitalism

Nu mai că, indiferent dacă doar ca semnal tactic către președintele Clinton sau, dimpotrivă, ca opțiune strategică, mesajul, citit cu atenție, este – fie că unora le place și altora nu – prima pledoarie a d-lui Iliescu pentru capitalism. Și prima nu numai în calitatea sa de președinte postdecembrie al țării, ci și – avînd în vedere cine a fost dl. Iliescu – prima, probabil, în viața sa. Faptul merită a fi consemnat și subliniat.

Să vedem ce ne spune dl. Iliescu în mesaj. România se află în fața unor tendințe mondiale cărora nu li se poate sustrage. Unele împing spre progres, altele comportă riscuri de marginalizare. Progresul tehnologic și economic poate duce la prosperitate, dar antrenează polarizări sociale pe plan intern și între țări pe plan internațional. Polarizarea bogăției – afirmă dl. Iliescu – este în logica și logica dezvoltării capitalismului în perioada de început. Și, cu toate că se face a uita, de altminteri abil, să menționeze dacă România este sau nu la început de drum capitalist, dl. Iliescu dă, surprinzător, verdictul că unica soluție în aceste condiții este încercarea, prin măsuri cu caracter și scop social, de atenuare a polarizării bogăției, de evitare a unor discrepanțe prea grave între bogăți și săraci.

EVENIMENTUL VEDETĂ AL SĂPTĂMÎNII POLITICE

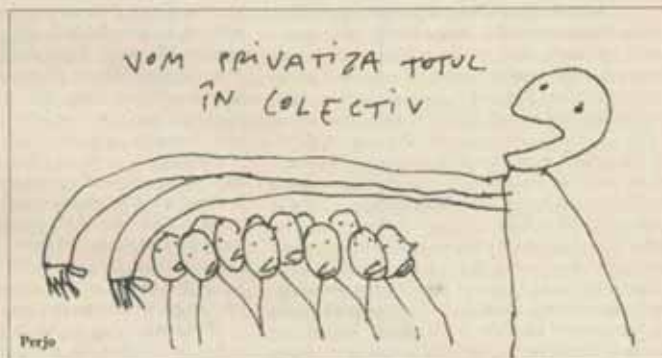
Prezentarea mesajului prezidențial în fața Camerelor reunite ale Parlamentului (marți 13 septembrie)

Dl. Iliescu acceptă deci capitalismul nu numai ca sistem concurențial de piață, ci și ca efect de polarizare socială, propunînd să se lupte doar împotriva exceselor acestor efecte.

Este prima dată cînd dl. Iliescu recurge la o asemenea abordare. De cinci ani, de cînd se află în fruntea țării, dl. Iliescu – de fapt, consecvent cu sine – a evitat obstinat să definească atît trecutul cit și viitorul.

De la socialism la capitalism – coșmarul doctrinar al președintelui

Pentru dl. Iliescu, problemele erau foarte complicate. Jumătate de secol se înaintase de la capitalism spre socialism, și dînsul nu numai că avusese contribuții la fundamentarea teoretică și practică a acestui drum, dar, probabil, chiar și crezuse în el. Era aproape imposibil ca tocmai dînsul să devină dintr-o dată promotorul, exponențial și arhitectul-șef al drumului invers – de la socialism la capitalism. Căci, indiferent cum ar fi auzit, ce se întîmplă acum în țările foste comuniste cam asta este: un drum de la socialismul victorios înapoi la capitalismul pînă nu de mult considerat putred și muribund.

Merită de amintit că în Proclamația în 10 puncte către țară a CFSN, din seara zilei de 22 decembrie 1989, politică, obiectivul era societatea democratică, dar în plan economic totul se rezuma la conceptul lipsit de orice claritate al unei „economii competitive”. Despre o economie de piață – nici vorbă! Despre aceasta s-a vorbit cu mult mai tîrziu, iar în vocabularul d-lui Iliescu a apărut abia după luni de zile, în cadrul încercării sale disperate de cucerire a bunăvoinței Occidentului. Și așa, ca un fel de formă modernă a economiei, nu neapărat capitalistă! Ani la rînd, dl. Iliescu a evitat să folosească expresia tranșantă a „desprinderii de comunism”, înlocuind-o cu diferite formule mai aluzivoase, ca de pildă delimitarea de „dictatura comunistă”, de „comunismul totalitar” sau pur și simplu doar de „totalitarism”.

Și dacă definirea trecutului era o sarcină incomodă pentru dl. Iliescu, cea a viitorului era încă și mai și. Orice ar fi fost gata dl. Iliescu să spună, numai că ne-am îndreptat spre capitalism, nu.

Privatizarea și întoarcerea foii

Atît timp înăsa cit dl. Iliescu reclama doar reforma, fără a menționa și despre ce fel de reformă este vorba, nu era nevoie neapărat de o clarificare. Acum însă – din convingere proprie sau poate doar văzînd că altfel nu mai merge economic, cu atît mai mult cu cit presiunile externe sînt fără echivoc în domeniu – dl. Iliescu a venit cu mesajul său în care a pledat în mod răsădit pentru privatizare, adică pentru esența economiei de piață și, de fapt, a capitalismului. Dînsul se dovedește consecvent cu sine. A înțeles prea bine că nu va putea face o asemenea pledoarie fără a o însoți de o clarificare cit de cit a drumului parcurs de România în perioada postdecembrie și a țîței urmărite. Înghețarea doctrinară din strîsoare constă în a propune, ca abordare, preluarea atuurilor competitive ale capitalismului rezultînd din sistemul concurențial, dar nu și a costurilor sociale ale acestuia.

„Economia socială de piață” privită din unghi capitalist

Dînsul crede a fi identificat conceptul acoperitor al acestei abordări: „economia socială de piață”. Dl. Iliescu vehiculează mai de mult această sintagmă, dar este pentru prima dată cînd o pune în termeni mai apropiați de sensul ei: ca atenuare a inegalită-

ților sociale antrenate de funcționarea economiei de piață capitaliste și nu, precum pînă astăzi, ca un fel de afiș de piață atîrnat socialismului reformist.

Oricum, economia de piață nu poate exista decît în condițiile preponderentei sectorului privat și, deci, ai existenței unui sistem concurențial, iar o „economie socială de piață” este ceea ce are încercări de repartizare mai echitabilă a consistentei prăjituri pe care este în stare să o producă economia de piață. Este îndoielnic că doar prin atașarea apendicelui „social” economiei românești, ce este departe de a fi ajuns una de piață, aceasta va și avea ce prăjitură să împartă echitabil, dar este cert că dl. Iliescu a făcut, cel puțin teoretic, prin noua accepțiune dată „economiei sociale de piață”, un pas important înapoi spre capitalism, care reprezintă totuși viitorul României.

TIA ȘERBĂNESCU

Evoluție în uniformă

După mineriada din '90, președintele Franței, François Mitterrand, a fost primul care l-a întins mina președintelui Iliescu, înfruntând cu aceea ocazie manifestările de antipatie ale tineretului și ale Opoziției. Într-un timp, cei doi președinți s-au mai văzut de câteva ori, iar dl. Iliescu a fost acceptat de un Occident care și va fi spus că de vreme ce poporul român l-a tot ales și el asigură stabilitatea în zonă e cazul să-i ridice embargoul pe ici, pe colo. În momentul de față, lui Mitterrand i-a apărut o carte în care câteva colaboraționiste ale tineretului sale sînt mîrturisite și asumate. Canalele de televiziune s-au aruncat imediat asupra prăzii, și președintele francez, grav bolnav după o a doua operație de cancer, a îndurat câteva interviuri tari în care nici trecutul și nici reputația generală nu i-au fost cruțate deloc.

Ce orare ar fi stîrnit la noi un asemenea tratament! Cum ar fi via socialiştilor noștri deveniți pioși peste revoluție: după cincizeci de ani, după ce omul și-a recunoscut vina, nu-l lăsați în pace nici în poate, ultimele sale luni de viață? Dincolo de faptul că jurnaliștii francezi și-au făcut datoria, considerind că adevărul primează chiar și în fața morții, e de remarcat gestul lui Mitterrand. În definitiv, nimic nu-l împiedică să tacă și să lase Franța să se descurce cum o și cu deosebită implicării sale în guvernul de la Vichy și să comenteze cum vrea prietenia sa îndelungată cu comisarul care a deportat evreii francezi în lagărele naziste. Putea, firește, după ce și-a devaluit trădările în carte, să refuze confruntările televizate, motivind că a spus ce avea de spus, și să invoce starea sănătății.

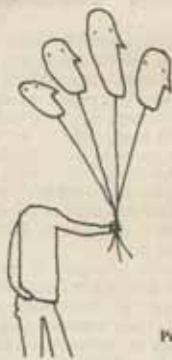
Cu toate acestea, n-a refuzat să se supună judecării publice, chiar cu riscul de a stinge lumina din jurul său – și asta într-un moment cînd beneficia de inevitabila compasiune stîrnită de incurabila boală. Astăzi, am putea considera că sensibilitatea lui Mitterrand față de Iliescu al minerielor izvora poate din împărțirea aceleiași conștiințe încărcate.

Păstrînd toate proporțiile – pentru că socialiştilor noștri au fost mai catolici chiar decît papa socializmului și pentru că, pe de altă parte, dl. Iliescu e perfect sănătos și, cîștit vorbind, tot ce ne putem dori e să piardă în deplină sănătate alegerile –, să consensem că și președintelui României i-a apărut acum o carte. Revizuită și adăugită, cartea „Revoluție și reformă” (despre care s-a scris deja) este, dimpotrivă, un model de evitare a adevărului avînd aerul că-l spune în „mod echilibrat”. Plictisit, se vede, de faptul că nimeni nu-l laudă așa cum ar fi dorit, dl. Iliescu își înalță singur un monument care însă riscă să se dărîme la cea mai scurtă rafală analitică. Televiziunea română a reacționat prompt, organizînd o „dezbateră” pe care reporterul prezidențială Rodica Becleanu a anunțat-o de la Tirgoviște, unde se afla pentru a relata vizita d-lui Iliescu de început de an școlar. Dezbateră nefiind

anunțată în program, firește că se punea întrebarea cum de știa d-na Becleanu din Tirgoviște ce surpriză produce Televiziunea peste o oră. Dar, de vreme ce știa, înseamnă sau că emisiunea era comandată de la Președinție, sau că acesteia i se raportase programul. În fine, a urmat așa-numita dezbateră condusă de Nicolae Cristache, fostul director al defunctului ziar „Ora”. Cine s-ar fi așteptat ca Nicolae Cristache, care lucrase la un ziar finanțat de un liberal (Viorel Cataramă), să manifeste oarecare distanță față de lauda de sine a d-lui Iliescu, s-a înșelat amar. Cum nici invitații săi (Silviu Brucan, Vasile Pilat și Radu Florian) n-au fost mai vertebralți, emisiunea a devenit, de la început pînă la sfîrșit, moluscoidă. E drept că Nicolae Cristache a dat de la început tonul, evocînd „omul care s-a născut gîndind la destinele României” și mîngîind copertile materialului didactic, dar nici ceilalți interlocutori n-au cutedat să iasă din portativul religios. Tînd-o din reverență în reverență, cei patru evangheliști și-au compromis cu totul propria brumă de prestigiu neamendînd nici una din omisiunile vinovate ale cărții. Ba chiar, avînd în vedere circumstanțele, Silviu Brucan a apărut, prin comparație, ca singurul nerăpus cu totul de grandoearea „omului” evocat, intrucît a lăsat așa și se remarcă un ușor ascendent de partid asupra „lui Iliescu”.

Atît Silviu Brucan, dar mai ales Radu Florian au deplîns cu durere – mai reținută primul și aproape agresivă al doilea – binefacerile pierdute ale precedentului regim. Radu Florian, cel puțin, a abuzat de termenul „abertant” pentru a califica toate criticile aduse regimului ceaușist după prăbușirea sa – critici datorate „unei nevroze colective”.

Prin comparație cu fenomenul corupției de azi, „care are la bază furtul din averea națională și fraudă”, plocanoene din timpul lui Ceaușescu și luxosul regim de viață al clanului respectiv i s-au părut lui Radu Florian mult mai nevinovate, ba chiar „alteceva”. Ca și cînd luxul exorbitant al lui Ceaușescu nu izvora din fraudă. Continuitatea dintre aceste faze – înainte un sistem corupt, astăzi o corupție sistematică – i-a scăpat cu totul acestui interlocutor care nu s-a sfîșit să-și facă frustrarea cît mai vizibilă. Neamendat de nimeni, firește, intrucît Vasile Pilat (reprezentant al Opoziției) n-a simțit nevoia să reacționeze. N-a făcut-o nici atunci cînd Radu Florian a identificat protecția socială cu egalitatea șanselor. Era interesant de știut unde vede Radu Florian egalitatea șanselor în societatea de azi, cînd, dimpotrivă, „șanselor” au revenit din capul locului privilegiile de ieri, selectați cel mai adesea nu după merite, ci după gradul de obediță. Dar, cum emisiunea însăși n-a promovat egalitatea șanselor nici măcar între adevăr și mistificare, era limpede că s-a realizat o „dezbateră” complet lipsită de protecție profesională.

Perjo

(Urmare din pagina 4)

SÎMBĂTĂ 17 SEPTEMBRIE

● Președintele Iliescu la Istanbul

Șeful statului român, Ion Iliescu, s-a întîlnit cu oficialii turci în cursul unei vizite de o zi la Istanbul, menită să contribuie la strîngerea legăturilor dintre cele două țări. „Turcia și România sînt obligate să aibă bune relații politice, economice și diplomatice”, a declarat președintele turc Suleyman Demirel. „Nu numai cele două țări, ci întreaga regiune va avea de profitat.” Ion Iliescu a spus că Turcia și România vor depune intenționate eforturi diplomatice pentru a contribui la încheierea războiului din Bosnia.

● Ședința Comitetului Director al PSM

Desfășurată la București, ședința Comitetului Director al Partidului Socialist al Muncii a dezbătut starea conflictuală care domnește la nivelul conducerii partidului, ca și rezolvarea problemelor organizației județene Vîlcea. A fost criticat Gheorghe Răboacă, ce a făcut publice disensiunile din PSM, iar cei opt „disidenți” de la Vîlcea (nemulțumiți de conducerea locală) au fost excluși din partid.

LUNI 19 SEPTEMBRIE

● Președintele Armeniei la București

La invitația șefului statului român, președintele Armeniei, Levon Ter-Petrosian, a sosit într-o vizită oficială de două zile la București. Convorbirile oficiale s-au finalizat prin semnarea Tratatului politic de bază dintre cele două țări și alte acorduri bilaterale.

● Legea învățămîntului în limbile minorităților a fost depusă la Senat

La secretariatul Senatului a fost depusă inițiativa legislativă cetățenească cu privire la Legea învățămîntului în limbile minorităților naționale. La inițiativa UDMR, au fost strîse 492.380 semnături pentru susținerea proiectului. Senatorul Attila Vereștoy apreciază că această voință a unui segment de populație nu se îndreaptă împotriva majorității.

● Conferința de presă a PNTCD

Unul din subiectele abordate la conferința de presă a PNTCD a fost întîlnirea reprezentanților Convenției Democratice cu membri ai guvernului Văcăroiu pentru discuția asupra Legii de privatizare în masă. Prim-vicepreședintele PNTCD Ion Diaconescu a declarat că respectivul proiect de lege a fost deja înaintat Parlamentului. Totuși, specialiștii CDR se vor prezenta la discuții cu propuneri noi pentru fiecare articol din proiect.

● Senatorii resping impozitul pe diurnă

Comisia juridică a Senatului a discutat raportul Curții de Conturi redactat în urma controlului bugetului Parlamentului. Cartea propunea ca diurna parlamentarilor, în valoare de circa 4% din venit (aproximativ 16.000 lei pe zi), să fie impozitată. Senatori au ajuns la concluzia că acest lucru nu este legal.

Rubrică realizată de
RALUCA STROE-BRUMARIU
și MARIAN CHIRIAȘ

Adevărul literar și artistic, nr. 236

- „La vie en rose” cu Clody Bertola: ultimul capitol
- Pericle Martinescu îl apără pe gravorul spion Ceglacoff
- Mircea Iorgulescu dezvăluie secretul editorialelor din „România literară”
- „Nouăzeciști” cu ochii întorși către Vlahuță, Gârleanu, Bassarabescu et comp...
- Paul Alexandru Georgescu propune un loc mai bun în istorie pentru Alexandru Vaida-Voievod
- Cătălin Tîrlea îl citește pe Ionesco...

EDITURA ENCICLOPEDICĂ

Ioan OPRÎȘ
Comisia Monumentelor
Istorice

„... Pînă la finele celui de-al doilea război mondial, acest organism național a rezistat, fiind și el desființat odată cu alte instituții „burgheze”. În anul 1948. Dar faptele sale n-au putut fi nici ascunse, nici distruse, ele fiind ilustrate de înseși monumentele țării. Despre toate acestea, ca și despre reflexia în conștiințe, documentația excepțională păstrată în arhive ne edifică elocvent. Noi n-am făcut altceva decît să parcurgem documentele, să le extragem din vasta informație și să le restituim sensurile în paginile lucrării. (...)”

Din „Cître cititor”

Max Demeter PEYFUSS
Chestiunea aromânească

„În vastele spații ale Europei central-răsăritene și sud-estice, unde persistența imperiilor pînă în vremea primului război mondial a înfrînat vreme îndelungată constituirea națiunilor, s-a salvat din nenumăratele vicisitudini istorice prin care i-a fost dat să treacă și din confruntările cu celelalte etnii unul din produsele durabile ale expansiunii civilizației romane: romanitatea răsăriteană. (...)”

Carton lui M.D. Peyfuss este o însemnată contribuție la cunoașterea istoriei aromânilor, a Peninsulai Balcanice, a acțiunii politice a României moderne și a diplomației europene în secolul al XIX-lea. Apariția ei în limba română se cuvine călduros salută.”

Din „Cuvînt înainte” de Șerban Papacostea

0101010101010101

A doua expoziție anuală CSAC

După 4 ani de tranziție, presa scrisă s-a (de)stabilizat într-o mediocritate mercantă. Vizuală și de conținut. A 4-a putere a ajuns de mina a 7-a. Senzațional ieftin, marțieni cu integrale, infractori cu infractori. Nu mai e timp decât de titluri mari și texte mici.

„RANDEVUUL“

un proiect INTERMEDIA

- Gheorghe Sabău, Judit Angel, Caius Grozav, Călin Man, Romulus Bucur, Bartha Săndor, Liliana Trandabur Torchet -

INTERMEDIA este o revistă care apare în Arad din „cauza“ unei „întilniri“ dintre 7 oameni (redacția), un renumit cine-club (Kinema-Ikon), ajutoare franceze (ANAR) și-un muzeu (Județean).

Revistă vizuală/vizuală/ironică, INTERMEDIA organizează expoziții (ART UNLIMITED s.r.l.) și participă la expoziții (010101 etc.).

Ce expune INTERMEDIA? Un bun program teoretic și vizual. Adică pe sine însăși. Numărul 2 al revistei e dedicat Expoziției Anuale și va fi expus în Expoziția Anuală. Bineînțeles, sub formă electronică. Revista (obiectul) ce rămâne după revistă (spalături, note, fotografii), difuzarea revistei (în medii „dubioase“ - țigari, zarzavagii), reacția la difuzare (refuz, perplexitate) vor alcătui o documentație foto film-video, transmisă pe e-mail și fax.

Încercarea de (nelimitare a unui public practic limitat, accesul spre alte „minorități“ decât cele apropiate revistei (redactori, artiști, scriitori) plus abordarea decrispată a subiectului Expoziției Anuale fac din „întilnirea“ cu „RANDEVUUL“ un eveniment Intermedial.

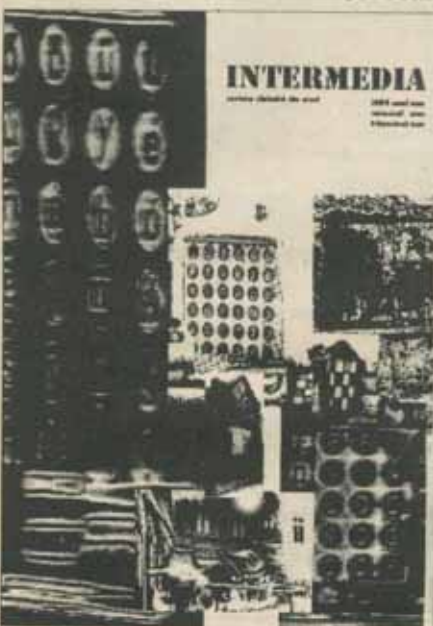
Pentru că am studiat toate proiectele pentru Expoziția Anuală (publicând deja o parte), se impun câteva constatări:

1. Multe proiecte sînt încă neclare. Ele se vor structura și chiar modifica pe măsură ce artistul intră în contact direct cu subiectul ales. Una este ce crezi în atelier (spațiu virtual) și alta ce se întîmplă pe teren (spațiu real).

2. Între subiectul MINORITĂȚI și subiectul TEHNOLOGII DE COMUNICARE există o FRACȚURĂ evidentă. Artistul concentrîndu-se pe primul și neglijîndu-l pe al doilea.

3. Lucrurile fiind în mișcare, vom reveni de cite ori va fi nevoie pentru a lămuri (dacă e posibil) DE PE CE POZITIE „ATACĂ“ ARTISTUL COMUNITATEA și CE „URMĂ“ LASĂ EL ÎN COMUNITATEA CERCETATA.

DAN PERJOVSKI

Pregătirea noilor manuale școlare

Începînd din toamna acestui an se va pune în aplicare proiectul reformei învățămîntului primar și secundar. Reforma va dura cinci ani și va fi realizată de Ministerul Învățămîntului în colaborare cu Institutul de studii pedagogice și cu Inspectoratele școlare județene. Ea vizează în principal:

- îmbunătățirea programei analitice, a pregătirii cadrelor didactice, a sistemului de examinare și evaluare și a manualelor școlare;
- creșterea eficienței administrării fondurilor publice destinate învățămîntului.

Costul reformei a fost estimat la cca 62,7 milioane dolari din care cca 55,7 milioane dolari reprezintă cheltuielile necesare pentru modernizarea programei analitice, iar restul de cca 6,9 mil-

ioane dolari sînt destinați îmbunătățirii managementului. Două treimi din suma alocată pentru reforma programei analitice sînt prevăzute pentru realizarea de noi manuale școlare. Reforma va fi finanțată în principal printr-un împrumut de 50 milioane dolari de la Banca Mondială, restul urmînd a fi acoperit prin investiții ale Guvernului României și, în mai mică măsură, prin subvenții sau împrumuturi de la alte agenții.

Beneficiile preconizate ale reformei ar fi: o evaluare corectă a pregătirii elevilor la terminarea învățămîntului secundar și o selecție adecvată pentru pregătirea lor ulterioară; realizarea unor manuale de calitate, diversificate pentru toate tipurile de școli și durabile; folosirea rațională a banilor alocați învățămîntului.

Rolul manualelor în procesul de reformă

Intrucît pun în practică noile programe analitice, manualele dețin rolul esențial în procesul reformei învățămîntului. Un manual bine făcut poate fi și un mijloc de perfecționare a cadrelor didactice și poate promova sisteme corecte de examinare și evaluare. Manualul singur nu poate însă suplini minusurile programei analitice, slaba pregătire a cadrelor didactice sau deficiențele sistemului de evaluare. Pentru a avea manuale de bună calitate este esențială libera concurență pentru editare, tipărirea și distribuția lor. De aceea, editorul de manuale este unul din elementele-cheie ale reformei.

Importanța manualelor și a editorilor în cadrul reformei învățămîntului a făcut să li se acorde o atenție deosebită nu numai sub aspect financiar (vezi ponderea mare a sumei destinate reformei manualelor), ci și prin elaborarea unor programe de instruire a celor implicați în asigurarea noilor manuale școlare.

Proiectul Fondului Know How al Guvernului Britanic, realizat de International Book Development, Ministerul Învățămîntului, Banca Mondială și Fundația Soros, și-a propus să analizeze problemele-cheie care apar în calea reformei manualelor și să propună soluții pentru depășirea lor. Scopul secundar al programului este să încurajeze comunicarea eficientă între toți cei implicați în aplicarea politicii privind manualele școlare: funcționari superiori de la ministerele de Finanțe și al Învățămîntului, specialiști în pedagogie și

programe analitice, directori și redactori ai Editurii Didactice și Pedagogice și ai altor edituri de stat și particulare decise să participe la producerea de manuale. Prima fază a proiectului a constat într-o serie de lecții intensive (desfășurate în perioada 12-16 septembrie 1994) ținute de specialiști în editarea de manuale de la Facultatea de Editură din Oxford.

Unul din primele puncte abordate a fost importanța modificării programei analitice, date fiind implicațiile acesteia asupra manualelor școlare. Noua programă va fi realizată în cea mai mare parte de specialiști ai Institutului de Studii Pedagogice, supravegheați de către un Consiliu național pentru programe analitice și perfecționarea cadrelor didactice, ce va fi înființat de Ministerul Învățămîntului. S-a insistat, de asemenea, asupra rolului editorului de manuale, care trebuie să facă față unor cerințe complexe: să fie implicat în procesul educativ, să fie creativ, să aibă spirit de inovație, să obțină un profit și totodată să respecte reglementările sistemului de învățămînt. Dificultățile editării de manuale vin din faptul că ea operează într-un anume context politic, cultural și educativ; pregătirea editorială și investițiile financiare necesită o durată mare de timp; nu se poate obține un profit mare pe termen scurt, iar vinzarea este influențată în mare măsură de calendarul școlar. În cadrul seminarului au fost prezentate modalități concrete de depășire a acestor obstacole: cum se pot găsi surse de finanțare; cum se prospectează piața; cum se poate face o distribuție eficientă etc.

Prin intermediul studiilor de caz s-a arătat felul în care sînt asigurate manualele în situații de tranziție, în special în Europa centrală și de est. S-a făcut, de asemenea, o prezentare comparativă între publicarea manualelor într-un sistem de comandă și într-unul concurențial. În sistemul de comandă, Ministerul controlează direct editarea manualelor. Subvențiile se dau producătorului de manuale, în speță Editura Didactică și Pedagogică. Posibilitățile de alegere a manualelor sînt zero. Tirajele sînt masive, prețurile scăzute și calitatea slabă. Inițiativa editorială e practic absentă. Distribuția e simplă, marketing-ul inexistent, riscurile foarte scăzute pentru editor. În sistemul concurențial, Ministerul influențează editarea doar prin program și examene. Subvențiile, dacă există, se dau consumatorului (școlile). Posibilitățile de alegere sînt variate. Tirajele sînt mai scăzute și prețurile mai ridicate, dar calitatea e mai bună. Inițiativa editorială e mare, la fel și riscurile. Distribuția e complexă, marketing-ul intens.

Expozițiile de manuale

Pot prezenta propuneri de manuale numai editurile care nu primesc subvenții bugetare. Evaluarea propunerilor va fi realizată de către Consiliul național pentru reforma manualelor. Acesta va fi un organ autonom (?), numit de ministrul Învățămîntului și direct subordonat acestuia. După realizarea noii programe analitice, autorii și editorii vor avea la dispoziție minimum 7 luni pentru elaborarea proiectelor de manuale. Acestea vor fi examinate de Consiliu după următoarele criterii: concordanța cu programa analitică; adecvarea metodologică și pedagogică; nivelul limbajului; acuratețea și corectitudinea conținutului; prezentarea grafică; calitatea și relevanța ilustrației; textele și exercițiile folosite în manual; originalitatea abordării; corectitudinea și exactitatea textului în chestiunile legate de protecția mediului; absența tendințelor rasiale, religioase sau sexiste. Se va ține cont, de asemenea, de preț. Se consideră că, în mod ideal, ar trebui aprobate trei manuale diferite pentru fiecare materie. Manualele aprobate vor putea fi expuse în școli pentru a fi studiate. Fiecare școală va alege manualele pe care le vrea.

OANA ARMEANU

Perjo

ȘERBAN ORESCU

In ce constă ideologia PDSR?

Doar partidele socialiste și comuniste elaborează modele de societate

În ziarul „Dimineața” din 18 august, dl. Adrian Năstase, președintele PDSR, publică un articol cu caracter ideologic intitulat „Nevoia de inițiativă – o alianță pentru România”. Dincolo de invitația de colaborare adresată Opoziției – cu condiția de a renunța la actualul ei bloc –, articolul este interesant prin aceea că aruncă o sursă proprie de lumină asupra practicilor de până acum și a programului partidului de guvernământ care urmează a fi definitivat de apropiata sa conferință națională.

Principalul interes al articolului constă în schițarea fie și incompletă a modelului de societate recomandat de PDSR țării noastre. În acest context, trebuie observat din capul locului că doar partidele socialiste și comuniste elaborează modele de societate – toate celelalte mărginindu-se la copierea sau rețutarea modelului care a ieșit victorios din întrecerea pasnică dintre comunism și capitalism, adică a capitalismului și societății libere. În mod semnificativ, se poate crede că în momentul de față China și în căutarea unui nou model, fiindcă nu înțelege să renunțe decât foarte parțial la comunism; în căutarea unui model nou e, probabil, și Iugoslavia restrinsă a lui Milošević. În această companie de căutări radicale se află și PDSR...

Fie că nu știe ce vrea, fie că știe dar nu-i convine să dea cărțile pe față, președintele PDSR nu descrie modelul de societate preconizat, ci mai curând îl delimitează de cel liberal capitalist. Se spune astfel că modelul PDSR respinge o schimbare „doar în termenii înguști ai economiei de piață”, că „se îndepărtează mult de ceea ce se înțelege prin capitalism”. Criticată vehement este concurența din economia de piață, în timp ce protecția socială i se acordă un caracter prioritar...

Prin urmare, chiar în lipsa unei descrieri concrete, nu este greu de înțeles că ne aflăm în fața unui model socialist cu sector de stat important în economie și prezență masivă a statului.

Președintele PDSR pare să nu înțeleagă că protecția socială nu poate fi asigurată în lipsa unei economii de piață sănătoase care să asigure resursele necesare finanțării ei, că primul pas pe calea unei protecții sociale trebuie să fie extinderea economiei de piață.

Având în vedere caracterul elementar al acestor percepții, absența lor din ideologia PDSR nu se explică decât prin reacția de apărare a fostei nomenclaturi, care se vede pusă în situația de a-și pierde cu totul terenul într-o societate inspirată de modelul occidental, de unde interesul de prolongare a tranziției prin aplicarea unui nou model de societate.

Cum caracterul neocomunist al acestui model – deși voalat – este evident, pentru a preveni reacțiile de respingere, el a fost prezentat în articolul din „Dimineața” sub eticheta de model „postindustrial”, scontându-se probabil ignoranța cititorului neavizat.

„Postindustrial” nu înseamnă anticapitalist

„Postindustrial” nu înseamnă nicicum postcapitalist, și cu atât mai puțin anticapitalist; atributul este dat unei societăți și economii foarte avansate, în care comunicațiile și informatica joacă un rol tot mai important. În faza postindustrială au

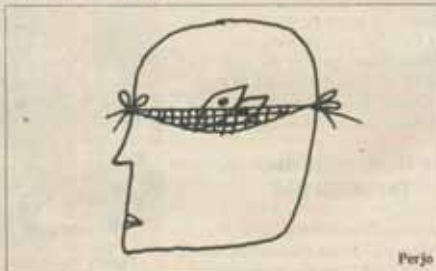
intrat câteva țări foarte industrializate, fără ca să se fi schimbat ceva important în organizarea societății respective. Cît privește pretenția subiacentă a articolului că România trebuie să se orienteze către valorile postindustriale și nu către cele care nu caracterizat faza industrială – ea constituie pură demagogie. Va mai trece multă vreme pînă cînd România va ajunge – poate – în faza postindustrială. Deocamdată, ea are alte priorități: o relativă și rațională dezindustrializare; în paralel cu ea – o reindustrializare; iar pentru ambele e nevoie de o economie funcțională de piață, care să asigure alocarea corectă a resurselor.

Rezervele președintelui PDSR nu se referă doar la economia capitalistă; ele privesc și societatea liberă. După domnia sa – aceiași lucru spuseseră și comuniștii –, democrația nu trebuie confundată cu libertatea. Pentru președintele PDSR, societatea liberă e una a antagonismelor, ceea ce face necesar un stat puternic – o pledoarie pentru statul autoritar, căci iată ce reclamă dl. Năstase: „noi instituții care să asigure justiția socială, libertatea, egalitatea”, lăsînd să se înțeleagă – în ciuda asigurărilor că PDSR va respecta Constituția – că instituțiile prevăzute de Constituție nu sînt suficiente.

„Straie naționale” pentru o politică antinațională

Pentru a face „modelul” său de societate mai acceptabil, președintele PDSR îl îmbracă în „straie naționale” – și iată cum... Potrivit președintelui său, PDSR respinge viziunile „îngust naționaliste”, dar cere un „răspuns național” la problemele societății românești. Cu alte cuvinte, dacă România nu urmează exemplul altor țări est-europene, care au început să crească odată depășit punctul de maximă inflexiune al desființării vechilor instituții, este nu pentru că actualii săi conducători sînt marxști inveterați, ci fiindcă dau problemelor cu care societatea noastră sînt confruntată un „răspuns național”. Acest limbaj – se scotează, probabil, la sediul PDSR – va plăcea multor români și în viitor... La o lectură mai atentă, atrage atenția și felul în care este definit „naționalul” – nu prin raportare la trecut, ci... „la mediul geostrategic în care trăim și la evoluțiile posibile ale acestuia”.

În „straie naționale” sînt înfășurate și constrîngerile externe izvorînd din acest mediu, inclusiv cele care afectează viitorul poporului român. În cuvinte îndeajuns de sibilnice este evocată pretinsa necesitate de a ne limita libertatea de mișcare, necesitate despre care se spune că e impusă de mediul geostrategic. Avem de-a face cu o pledoarie în favoarea unei politici externe, alta decît cea dorită de poporul român – o politică antinațională este prezentată drept „națională”; se spune că asistăm la crearea „unui nou sistem de forțe, marii actori fiind Statele Unite, Uniunea Europeană, Rusia, Japonia, India și lumea islamică”. În felul acesta, conceptul de integrare europeană este – se înțelege – golit de substanță, el nici nu figurează de altfel în materialul publicat de dl. Năstase, ceea ce nu poate fi decît pe placul Moscovei... Desigur că nu la Occident – care se bucură de simpatia românilor – se referă dl. Năstase atunci cînd descrie mediul geostrategic al țării noastre ca „dictînd” limitele libertății noastre de mișcare, ci la factorii considerați malefici de opinia publică, dar cărora PDSR înțelege să se supună. De ce? Dl. Năstase nu spune. Și totuși, gravitatea afirmației că mediul geostrategic ne limitează independența ar reclama o precizare: care sînt forțele ce amenință această independență? Evitînd această precizare, președintele PDSR se situează de partea acelor forțe în mod implicit. Să se pregătească în felul acesta terenul pentru un viitor tratat de prietenie cu Rusia la fel de dăunător țării precum cel semnat în 1991 de Ion Iliescu cu Mihail Gorbaciov?

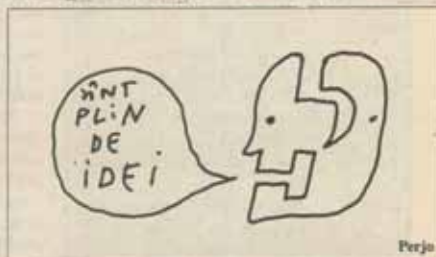

Atitudine antioccidentală în plan cultural

Semnificativ – pe planul cultural de data asta – este nota antioccidentală a părerilor președintelui PDSR. Domnia sa se întreabă – cum am face și noi – dacă e judicioasă pentru noi românii preluarea fără discernămint a valorilor occidentale. Din păcate, dl. Năstase nu propune un criteriu de filtrare, ci „un răspuns național”, ceea ce revine la o nouă izolare a României. În fapt, problemele de orice fel ale țărilor postcomuniste sînt similare – din fericire, fiindcă în felul acesta ele pot învăța unele de la altele. Multă vreme dl. Iliescu afirma, de pildă, că nimeni nu posedă tehnica de trecere de la comunism la economia de piață. Acum că a devenit clar că alții o posedă mai bine ca noi fiindcă au altă voință politică, PDSR cere un „răspuns național” tocmai pentru că refuză să tragă învățăminte din experiența pozitivă a altora. Cunoștința sensibilitatea unei părți a opiniei publice față de „național”, refuzul de a învăța este deghizat ca „reconstruire a identității noastre etnice” – evocîndu-se astfel pericole imaginare.

Adrian Năstase, președintele PDSR, este favorabil culturii de masă

Se cunoaște efectul infirmităților al școlii etniciste de gîndire; la aceeași sursă ideologică s-au adăpat și reacționarii din perioada interbelică în întreaga lume. Ca argument în sprijinul etnicismului, președintele PDSR aduce faptul că imaginea noastră ar suferi fiindcă nu ne-am impus propriile valori în afară. Nimic mai fals! Valorile reale se impun de la sine. Doar statele totalitare căutau să impună pseudovalori. Cît privește imaginea țării printr străini, dacă nu se rezumă la mineriade, ea se compune în mare parte datorită unor valori individuale care se cheamă Eugen Ionescu, Mircea Eliade sau Emil Cioran (mai sînt și alții...). Președintele PDSR – asemenea lui Dumitru Popescu în trecut – nu este mulțumit însă cu valorile individuale. Ca și fostul șef al propagandei comuniste, domnia sa

consideră aceste valori drept elitare; dl. Năstase recomandă o „creație în slujba poporului”. „Nu putem concepe” – arată dl. Năstase – „actul de cultură ca simplu rezultat al unor umori personale, chiar dacă ar fi vorba de genii.” Președintele PDSR e nu numai potrivnic geniiilor, dar și favorabil unei culturi de masă, instituționalizate; din aproape în aproape ajungem la proletcultism.

În rezumat, trebuie spus că articolul d-lui Năstase are meritul unei relative sincerități, ceea ce nu-i diminuează, desigur, valențele alarmante pentru partea lucidă a populației... Potrivit d-lui Năstase, Opoziția ar trebui să abandoneze actuala ei unitate, partidele intrînd unul cîte unul în colaborare cu PDSR. Potrivit aceleiași schițe ideologice, reformele trebuie încetinite, inclusiv privatizarea, iar atribuțiile statului întărite. Economia de piață la care se gîndește PDSR este una emasculată de principalele ei elemente (precum concurența), pusă deci în incapacitate de a funcționa, urmînd să asigure o protecție socială de fapt imposibil de finanțat. Programul ideologic al PDSR mai face apel la cea mai reacționară doctrină politică a vechii Români – etnicismul –, în timp ce refuză restaurarea instituțiilor democratice din România antebelică. Elementul cel mai grav îl constituie însă recunoașterea deschisă a dependenței României pe planul deciziilor majore de un context internațional nedefinit; cum Guvernul de la București e cunoscut prin lentoarea reformelor și suspecte acte de apropiere de Răsărit, nu este greu de presupus ce context extern dorește președintele PDSR să reabiliteze în ochii românilor.

Prof. EMIL CONSTANTINESCU, rectorul Universității București

Universitatea București, 130 de ani

– Interviu realizat de Andrei Cornea –

Emil Constantinescu, rectorul Universității București

De patru ori mai mulți studenți decît în 1990

Domnule rector, Universitatea București aniversază zilele acestea 300 de ani de existență a învățămîntului superior în Țara Românească (Academia princiară „Sf. Sava”, cu predare în limba greacă, a fost înființată în 1694, la îndemnul stolnicului Constantin Cantacuzino) și 130 de ani de la instituționalizarea Universității moderne de către domnitorul Cuza. Cu această ocazie, puteți să prezentați evoluția generală a Universității București în ultimii patru ani?

Importantă în acest răstimp a fost existența unei strategii de dezvoltare a Universității în noile condiții create după căderea regimului comunist. Noile consilii profesoriale și senatele alese în mod democratic și după criterii de valoare foarte precise și clare, cit și organizațiile studențești au sprijinit această strategie, astfel încît astăzi putem vorbi nu doar despre planuri, intenții, idei, ci despre realizări concrete. Aș putea începe discuția noastră cu câteva cifre. La începutul anului 1990 existau 7 facultăți, cca 8.000 de studenți și nici un institut de cercetare al Universității, deoarece toate instituțiile de acest fel ceruseră să revină la Academie. Acum, Universitatea București are 16 facultăți, unde învață aproape 30.000 de studenți, 15 centre de cercetare și învățămînt post-universitar și 25 de centre de cercetare aplicată, care se autofinanțează prin contract. Personalul didactic și de cercetare a sporit de aproape 3 ori, iar numărul programelor internaționale de cercetare și învățămînt la care ei participă, în prezent de ordinul zecilor, poate fi considerat drept pornit de la zero, întrucît în ultima perioadă a regimului trecut asemenea programe erau aproape complet blocate.

Facultăți reînființate, facultăți noi

Care sînt schimbările calitative? Acestea sînt mult mai semnificative. Facultățile care au apărut după

1990 se pot împărți în două categorii: facultăți reînființate în Universitate după ce fuseseră desființate, precum Facultatea de Teologie ortodoxă, expulzată odată cu Legea învățămîntului în 1948, Facultatea de sociologie-psihologie, desființată de Ceaușescu, care considera că nu este nevoie de aceste specializări în România, Facultatea de Jurnalistică, transferată la Academia „Ștefan Gheorghiu”, întrucît, în ideea conducerii comuniste, jurnaliștii trebuiau să fie activiști de partid. Pe de altă parte, s-au format facultăți și secții complet noi, care au încercat să răspundă efortei sociale a prezentului. Printre ele menționez dezvoltarea secțiilor de asistență socială și înființarea unei facultăți internaționale de științe umane cu caracter interdisciplinar. Amintesc și de proiectul care va demara la anul, pregătit fiind într-o fază-pilot în acest moment, de înființare a două mari facultăți, care vor acorda titlurile de licențiat master și doctor: Facultatea de științe politice și administrație publică, pe de o parte, și Facultatea de management și business administration, pe de altă parte. Ele vor contribui la formarea unor cadre calificate în domeniul politicii, administrației publice și conducerii întreprinderilor și afacerilor la acel nivel de elită de care România are atîta nevoie în momentul de față.

Aș vrea să vorbesc și despre noile centre de învățămînt aprofundat și de cercetare, care promovează pluralismul cultural în Universitatea noastră. Este vorba despre Centrele de studii britanice, americane, germane, hispanice, arabe, ebraice, japoneze care se alătură Facultății francofone. Aceste centre sînt finanțate în bună parte prin programe internaționale și acorduri interuniversitare și încearcă să asigure deschiderea spre lume a unei universități căreia îi fuseseră tăiate, în trecut, aripile. Sper ca ele să derolve două vocații primordiale, care au stat la originea învățămîntului academic din Țara Românească, prin programul stolnicului Constantin Cantacuzino din

1694. Format la Constantinopol și cu doctorat la Padova, el vedea Academia domnească de atunci și în colegiul de studii superioare cu predare în limba greacă și latină o punte între cultura occidentală și cultura orientală. O altă vocație pe care Universitatea București și-a cucerit-o în timp a fost cea de centru cultural și științific de iradiere în zona sud-est europeană și balcanică. Din acest punct de vedere, pot aminti cu plăcere impresiile pe care le-am cules în ultimele luni în Bulgaria și Albania. În aceste țări, generația care a contribuit la renașterea și construcția modernă s-a format în mare parte la București.

„Ecumenicitatea” Universității

Care este situația cercetării în Universitate?

Ne-am străduit să imprimăm o nouă viziune asupra cercetării științifice, care trebuie să se despartă de mentalitatea birocratică moștenită din vechiul regim. Am optat pentru formula unor centre de mici dimensiuni atașate catedrelor, fără personal auxiliar și posturi de conducere, cu cercetători tineri, activi, care lucrează ca profesori cu experiență și ale căror posturi depind de asigurarea contractelor. Din această toamnă vor lucra și cei înscriși la masterat sau la doctorat. Aceasta ne va permite ca, la sfîrșitul celor 2 ani de masterat sau 3 ani de doctorat, să ne formăm o imagine clară asupra valorii și competenței lor, Universitatea urmînd să aprecieze dacă ei vor fi reținuți sau nu în corpul academic.

Mai numiți unul dintre punctele esențiale ale strategiei de dezvoltare a Universității.

Printre punctele acestei strategii se numără și ecumenicitatea. Spre exemplu, Universitatea București deține una din cele mai mari facultăți de Teologie ortodoxă din Europa. Alături de ea, are o facultate de Teologie baptistă și în acest an va începe să funcționeze și o facultate de Teologie catolică. Toate aceste facultăți

- Cronologie**
- 1694 – Domnitorul Valahiei Constantin Brâncoveanu (1688–1714) fondează la București Academia Princiară de la „Sf. Sava”, la îndemnul stolnicului Constantin Cantacuzino, ilustru cărturar umanist cu studii la Padova. Învățămîntul se face în limba greacă.
  - 1776 – Domnitorul Valahiei Alexandru Ipsilanti (1774–1782) reformează programa studiilor la Academia „Sf. Sava”, unde, pe lângă limba latină, se predau acum cursuri de franceză și italiană. Între 1776–1779 se construiesc noi localuri pentru Academie.
  - 1818 – Cărturarul transilvănean Gheorghe Lazăr creează Școala de la „Sfîntul Sava”, cu predare în limba română.
  - 1832 – În urma reformei școlare a lui Petru Poni, la Colegiul Național „Sf. Sava” sînt create cursuri superioare juridice și științifice.
  - 1850 – Reforma învățămîntului, ocazie cu care sînt dezvoltate cursurile superioare cu caracter juridic și științific de la Colegiul Național „Sf. Sava”.
  - 1854 – Prima promoție de juriști.
  - 1855 – Carol Davila creează Școala Națională de Medicină și Farmacie.
  - 1857 – Se pune piatra fundamentală a Palatului Universității din București.
  - 1859 – Se creează Facultatea de Drept.
  - 1863 – Sînt înființate Facultatea de Științe și Facultatea de Litere.
  - 1864, iul. 4 – Domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859–1866) creează Universitatea din București, care reunește într-un singur corp facultățile de Drept, Științe și Litere.
  - 1869 – Se crează Facultatea de Medicină prin transformarea Școlii Naționale de Medicină și Farmacie.
  - 1884 – Crearea Facultății de Teologie, care este pusă, din 1890, sub autoritatea Universității București.
  - 1898 – Înființarea Seminarului Pedagogic Universitar, care continuă activitatea Școlii Normale Superioare ce a funcționat între anii 1890–1898.
  - 1906 – Crearea Institutului Geologic.
  - 1908 – Crearea Observatorului Astronomic.
  - 1913 – Crearea Institutului Electrotehnic Universitar.
  - 1914 – Crearea Institutului de Studii și Cercetări Privitoare la Europa de Sud-Est.

Piața Universității, primăvara 1990

de istorie – patru ani de tranziție

14 iunie 1990 – mineri devastează Universitatea

și-au dezvoltat în Universitate secții de asistență socială, care colaborează cu secția de asistență socială a Facultății de sociologie și psihologie. Aceasta ne permite să abordăm, din punctul nostru de vedere, o problemă fundamentală a societății românești, mizeria socială, și anume într-o manieră calificată, la nivelul standardelor de gândire și acțiune din țările avansate. În același timp, implicarea facultăților teologice aduce un suport moral puternic, pentru că, după părerea mea, chiar în situația în care am deține tehnici, aparatură sau localuri în cantitate suficientă (ceea ce nu este cazul), nu se poate reuși în acest tip de activități dacă nu există și un puternic suport moral și dăruire.

Cum se orientează un absolvent de liceu care vrea să intre la Universitate? Cum se poate el descurca în această nouă arhitectură a Universității?

La ora apariției revistei dumneavoastră, în librării și în standurile noastre se va găsi deja Anuarul Universității. O carte la care, contrar numelui, s-a lucrat 4 ani și care reprezintă imaginea actuală a Universității București, conținând structura facultăților, profesorii, domeniile lor de cercetare, administrația, prezentarea controlor de cercetare, a stațiilor lor și instituțiilor conexe (Grădina botanică, BCU, Paraclisul universitar, Liga Studenților). Anuarul va putea fi achiziționat și într-un nou shop universitar, care se va deschide în holul de marmură al Facultății de Istorie și unde se vor putea găsi simbolurile Universității (steaguri, cravate etc.). Ideea, nouă la noi, este să promovăm principiul comunității universitare, care să-i cuprindă atât pe studenții cît și pe profesori, pe profesorii pensionari, pe foștii absolvenți (alumni), pe care li dorim cu toții uniți în jurul Almei Mater.

„Autonomia universitară nu este un dar al Guvernului“

Cum apreciați nivelul de autonomie universitară și cum vă avantajează din acest punct de vedere noua Lege a învățămîntului?

Autonomia universitară în România nu a fost și nu este un dar al Guvernului. Ea s-a impus la Universitatea București prin acțiunea studenților și a profesorilor încă din decembrie 1989. Universitățile din Cluj, Iași, Timișoara s-au alăturat imediat acestei idei, urmate de universitățile tehnice și medicale importante, astfel încît s-au realizat în fapt toate structurile învățămîntului universitar modern occidental, chiar dacă ele nu au fost prevăzute în vreo lege. La noi și în celelalte universități funcționează sistemul de *visiting professor*, un sistem de cercetare autonom; toate acordurile de relații externe sînt la latitudinea universității, ca și tot programul de colaborări. Toate acestea au descurtat foarte mult inițiativa, creativitatea cadrelor didactice și a studenților. S-a înființat și Consiliul Național al Rectorilor, o instituție-tampon între universitățile autonome și Guvern, reprezentat prin Ministerul Învățămîntului, și care poate media conflictele apărute. Există apoi comisii de repartizare a fondurilor pentru cercetare pe baza unor concursuri de proiecte (comisii propuse de Consiliul Național al Rectorilor și acceptate de Ministerul Învățămîntului). În acest fel, fondurile pentru cercetare vor fi repartizate de specialiștii cei mai importanți în domeniu și nu de burocrata ministerelor. Trebuie să arăt că a existat o bună colaborare între miniștrii învățămîntului și rectorii principalelor universități. Deficiențele care s-au produs se plasează la nivelul administrațiilor instituțiilor respective. Pe de altă parte, uneori s-a putut forma în Parlament, dincolo de diviziunile politice, un *lobby* benefic printre deputații și senatorii proveniți din învățămînt, astfel încît, chiar dacă Legea învățămîntului are multe aspecte discutabile, ea reprezintă un incontestabil pas înainte. Iar exemplul cel mai bun al acestei colaborări a fost proiectul de reformă a învățămîntului înaintat Băncii Mondiale, apreciat ca unul dintre cele mai bune din Europa centrală și de est.

Credeți că Universitatea poate servi drept model democratic pentru societatea românească?

Este un model democratic în acțiune, nu în vorbe. Democrația este ușor de invocat, dar dacă nu există organizare și criterii, ea se poate transforma foarte repede în anarhie și haos. Pentru noi, existența unor criterii a fost deosebit de importantă. Senatul Universității și-a început activitatea prin elaborarea Cartei Universității, cu criterii foarte stricte pentru posturile didactice și de cercetare. În al doilea rînd, s-a creat pentru prima dată la noi un *Consiliu de administrație* și un *Colegiu academic al decanilor*. Acestea largesc cadrul restrîns al Biroului Senatului și iau hotărîri în toate problemele importante ale Universității. Noi publicăm în fiecare an bugetul și apoi bilanțul, iar prin sistemele computerizate ale serviciului de relații externe, orice membru al comunității academice, de la preparator pînă la rector, poate avea acces la informații. Am reușit să publicăm buletine ale Universității care conțin datele de interes general, și cred că această transparență ne-a permis să rezistăm într-un context marcat de atîtea interese contradictorii și orgolii cum este mediul universitar oriunde în lume.

Ce nu ați reușit?

Nu am reușit să rezolvăm problemele sociale decît în mică măsură. Creșterea numerică a studenților corespunzînd necesităților societății (absolvenții noștri nu se regăsesc între șomeri) a creat probleme uriașe, prin lipsa spațiilor de învățămînt și de cazare. Sprijinul oficial a fost redus. Soluțiile găsite au fost de multe ori formale (cum a fost cea a Guvernului, din 1991, care ne-a cedat o clădire ocupată și care nu-i aparține). Condițiile de viață și învățămînt ale studenților sînt proaste. Ele nu pot fi rezolvate decît printr-un proiect major și imperios necesar: un *campus* adaptat cerințelor unei universități moderne și în plină dezvoltare.

Cronologie

- 1916-1918 – Datorită ocupației străine, Universitatea din București este închisă.
- 1919 – Înființarea Institutului Social Român.
- 1921 – Înființarea Facultății de Medicină Veterinară, continuatoarea Școlii Veterinare fondate în 1861.
- Fondarea Institutului de Seruri și Vaccinuri.
- 1923 – Crearea Facultății de Farmacie, care devine a șaptea facultate a Universității din București.
- 1924 – Crearea Institutului Medico-Legal „Mina Minovici”.
- 1934-1936 – Construirea Palatului Facultății de Drept.
- 1941 – Se creează Institutul de Statistică și Actuarial.
- 1942 – Promulgarea Legii învățămîntului superior, cel mai modern set legislativ din acest domeniu.
- 1944 – Crearea Institutului de Cercetări Geografice al României.
- Declanșarea procesului de epurare a corpului universitar după 23 august, caracterizat prin abuzuri și represalii din partea noilor autorități aflate în orbita partidului comunist.
- 1948 – Promulgarea legii de Reformă a învățămîntului, grefarea modelului sovietic în învățămîntul superior. Amplă reorganizare a Universității București. Facultățile de Teologie, Medicină Umană și Medicină Veterinară se desprind de Universitate. Instituțiile universitare sînt desființate și se creează institute subordonate Academiei Republicii Populare Române.
- 1975 – O serie de institute de cercetare sînt integrate Universității din București.
- 1989, nov. – Universitatea București dispunea de numai 6 facultăți, cu 8.000 de studenți. În urma desființării abuzive a numeroase catedre și facultăți.
- 1990 – Debutul unui proces de renaștere a Universității din București. Se creează noi facultăți, se reorganizează radical învățămîntul, se înființează noi catedre și centre de cercetare, se mărește semnificativ numărul de studenți. Creșterea spectaculoasă a contactelor și colaborării internaționale ale Universității bucureștene.

STRESUL

C. Găsiți modalități de a elibera tensiunea și distrați-vă

Trebuie să reduceți stresul atât în slujbă, cât și acasă. Nimeni nu poate trăi tot timpul sub stres; sănătatea va fi serios afectată. Iată câteva strategii care vă pot ajuta să scăpați de stres:

1. Dați tot ce aveți mai bun în orice întreprindere. Efortul va părea mai mic și vă veți simți mai bine.
2. Evitați tendința de a lua mai mult decât puteți duce. Majoritatea conducătorilor de firme intră în această categorie.
3. Când se poate, odihniți-vă după masa de prinz. Plimbați-vă, petreceți ceva timp în parc, vizitați o galerie de artă sau intrați prin câteva magazine, citiți un ziar sau o carte. Când veți reveni în lucru, veți fi pregătit să luați taurul de corărie.
4. Relaxați-vă la serviciu. Din când în când, închideți ușa biroului, rugați secretara să nu vă dea la telefon și urcați-vă picioarele pe masă. Gândiți-vă la ceva plăcut și liniștit. Astfel, tensiunea psihică va scădea.
5. Căutați o slujbă care să vă placă. Cu cât activitatea pe care o depuneți este mai plăcută și mai satisfăcătoare, cu atât stresul este mai mic.
6. Încercați să considerați orice schimbare drept o ocazie de a învăța lucruri noi și de a vă perfecționa, și nu ca o amenințare. O schimbare poate fi captivantă, nu stresantă.
7. Fixați-vă prioritățile și distribuiți sarcinile. Nu toate problemele trebuie să fie rezolvate azi. Și nu pe toate trebuie să le rezolvați dumneavoastră.

Stăpînirea stresului după serviciu

Așa cum trebuie să stăpîniți stresul la serviciu, tot așa trebuie să faceți și în afara lui. Cea mai bună modalitate este aceea de a vă relaxa și de a vă

bucura de timpul liber. Cercetătorii au constatat că 60% dintre directori nu-și iau concediu, iar 40% dintre cei care își iau, totuși, îl scurtează. Acest lucru demonstrează că oamenii orientaj spre carieră renunță ușor la orele de relaxare. Trăind o viață ca într-o călă sub presiune, sănătatea dumneavoastră este de timpuriu afectată.

Trebuie să găsiți echilibrul optim între muncă și relaxare; extremele trebuie evitate. Sînt multe căi de a vă relaxa și de a vă bucura de timpul liber. Iată câteva:

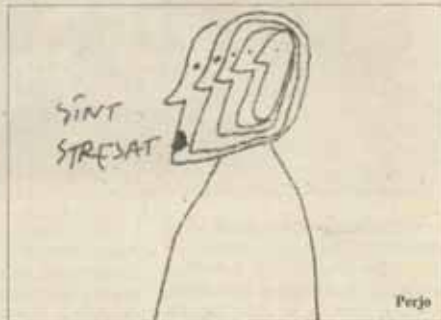
1. Dedicăți 20-30 minute zilnic meditației și reflecției. Alegeți un loc unde puteți fi singur. Lăsați mintea să rătăcească aiurea. Gîndiți-vă la lucrurile frumoase din viața dumneavoastră, la cei dragi, la viitor. Nu vă mai învinovați pentru greșelile făcute. Reconstruiți-vă cu dumneavoastră înșivă.
2. Găsiți ceva care să vă intereseze în afara serviciului și care să vă ajute să uitați problemele de la birou. Faceți-vă un obicei din a observa, în fiecare zi, ce este nou la cei din jur, în natură etc. Hobby-urile sînt un mijloc excelent pentru așa ceva.
3. Dezvoltați-vă simțul umorului. Umorul joacă un rol important în lumea dură a conducătorilor. El ajută la eliberarea tensiunii, iar risul este bun pentru sănătatea psihică și fizică. Nu vă luați prea în serios, glumiți pe seama propriei persoane și bucurați-vă de o glumă bună.
4. Gîndiți-vă doar la aspectele plăcute ale vieții – amintiri dragi, frumusețea care vă înconjoară, bucuria de a da și de a primi, momentele petrecute cu cei dragi. Încercați să uitați evenimentele dureroase și neplăcute.
5. Concentrați-vă energia asupra problemelor asupra cărora puteți avea o influență pozitivă. Mulți dintre noi ne consumăm energia încercînd să îmbunătățim lucrurile asupra cărora nu avem control. Trebuie să deosebim lucrurile pe care le putem domina de cele pe care nu le putem domina.

6. Păstrați-vă încrederea în propria persoană. Când vă simțiți terminat sau deprimat de o nereușită, opriți-vă și gîndiți-vă la reușitele din trecut. Astfel, viitorul va apărea în culori mai luminoase.

7. Încercați să nu vă ocupați de prea multe aspecte în același timp. Cei care au talent de conducător vor încerca întotdeauna să se implice în activități sociale sau caritabile. Trebuie să încercați să rezistați la tentația de a face totul pentru oameni. Selectați câteva activități care să vă facă plăcere.

8. Înțelegeți că nu trebuie să obțineți perfecțiunea în tot ce faceți. Perfecționiștii sînt cei mai expuși la stres, pentru că sînt cei care se consumă cel mai mult din lucrurile nu stau chiar foarte bine. Ei sînt cei care se consumă din cauza nereușitelor din trecut.

9. Investește-vă. Distrați-vă. O persoană normală, care trăiește pînă la vîrsta de 70 de ani, are 613.200 ore de viață. De aceea, bucurați-vă de micile plăceri ale vieții. Din când în când faceți ceva spontan care să vă placă.

10. Găsiți ceva mai important decît dumneavoastră în care să credeți. Credeți în Dumnezeu sau promovați o cauză benefică pentru omenire. În acest fel, sînteți eliberat de tendința de a vă concentra asupra propriilor probleme și nereușite.

Există și alte metode de a depăși stresul. Trebuie să le alegeți pe cele care vi se potrivesc. Cel mai bun sfat este însă să nu vă luați prea în serios nici pe dumneavoastră, nici cariera. Lăsați-vă mai mult timp pentru familie și prieteni.

Din volumul „Secrets of effective leadership” de F.A. Manske, Jr.
Traducere și adaptare de ADRIANA TUDOR

IOAN MUȘLEA

Astenii de toamnă la Cluj

Total, la Cluj, pare a se petrece într-un perimetru extrem de restrîns; să luăm, de pildă, săpăturile din Piața Libertății: acestea continuă să adîncească un șanț în care s-au descoperit unele vestigii medievale și fragmente de ziduri romane, Comisia Națională a Monumentelor grăbindu-se să sprobe oficial extinderea sondajelor. Situația – rămasă, în fond, neschimbată – a fost rezumată în câteva cuvinte de către arheologul Ioan Piso, profesor al Universității clujene. Domnia sa a afirmat recent că situația și atmosfera din oraș nu au fost și nici nu sînt prielnice unor asemenea operațiuni, că nu primarii au hotărît asupra soartei cercetărilor arheologice, fiind cel puțin deplasate insistențele Muzeului de Istorie în direcția justificării unor inițiative pripite.

La doar cîțiva pași de amintitul „șantier” are loc de câteva săptămîni spectacolul bizar și grotesc al nefericitorilor sărăciți în scandalul Caritas și angajați cu disparare într-o prelungită grevă a foamei. Alîndu-se în centrul atenției presei și beneficiind de o remarcabilă agitație (în persoana „cameleonului” Ana Potcoavă), spectacolul protestatarilor atrage sistematic, zi de zi, cîteva zeci de gură-cască și atotpricepători care privesc cu neșă și dau cu părerea în orice domeniu și rostesc în gura mare sentințe sau adevăruri pe cît de definitive, pe atît de rizibile. Un adevărat happening se desfășoară astfel, sub ferestrele mute ale sediului unui PSM măcinat și la Cluj de conflicte intestinale, de fiecare

dată cînd plîcure de nuntași ieșind din vechea primărie încearcă să se strecoare printre greviștii foamei și mulțimea celor avizi de senzațional. La răsplată, exasperarea celor păcăliți luncă lesne în isterizare și exhibiționism (automutilări, cățărări pe monumente sau repetate tentative de a-și da foc), alimentînd din plin voyeurismul unui public dornic de senzații tari. Revelator în privința infantilismului politic al primarului Gh. Funar ne apar luările sale de poziție teribile de bătoase și belicoase în care va denunța, de bună seamă, UDMR-ul ca fiind (aproape) singurul vinovat de toate aceste „jehiri și provocări”. A surprins, de asemenea, poziția prefectului, care a declarat candid: „Nu știu de ce se face alăturarea numelui lui Gh. Funar de cel al patronului Caritas...”. Revenind la amărășii de greviști ai foamei, e greu să nu rămîi perplex în mijlocul sudălmilor și sentințelor deopotrivă radicale ori simțind foggăla de acuzatori și apărători veniți de capul lor sau grupați în fel de fel de organizații și asociații anti- și/sau pro-Caritas, ca să nu mai amintim de altele „fantomă”, avînd ca scop așa-zisa combatere a corupției.

Ar fi însă cu totul nedrept să vedem în Cluj doar leagănul sau epicentrul Caritas. Cea mai bună dovadă a stat, recent, într-un impresionant marș, culminînd cu un miting al muncitorilor din industria de pielărie și încălțăminte, fabrica „Clujana” coincinzînd de fapt cu sediul central al Federației Sindicatelor avînd acest profil. Un semn prevestitor se făcuse simțit cu cîteva timp în urmă cu prilejul manifestației sutelor de constructori de hidrocentrale, însă – în ziua de 7 septembrie – masa uriașă, impunătoare, a celor 8.000 de muncitori de la „Clujana” avea să aibă o cu totul altă semnificație. Manifestarea a surprins prin amploare și prin seriozitatea organizării, impunînd prin disciplina desăvîrșită și fiind primită cu simpatie de către clujeni. Organizatorii ne-au mărturisit, de altfel, cît de deosebită a fost atitudinea „celor de pe margine”

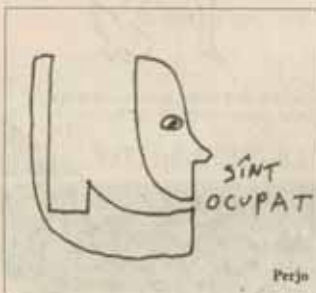
față de băscălia și luarea în deridere de acum cîțiva ani. Înainte de a se hotărî să recurgă în ieșirea în stradă, Federația a parcurs – temeinic și...-ardele-nește – toate etapele legale și ierarhice. A constatat astfel – pe viu și indirect – indiferența primarului PUNR – același Gh. Funar –, care nici n-a cătădicăsit să primească delegația sindicală, punînd-o să aștepte la rînd și la egalitate cu tot soiul de solicitanți individuali. Prefectura, în schimb, a fost deosebit de atentă și prevenitoare, promișînd un sprijin total și trimiterea de îndată a nenumerate comisii de anchetă, însă – în mod inexplicabil – nimeni dintre cei anunțați nu s-a prezentat la porțile „Clujenei”. Pe de altă parte, așa cum se aștepta toată lumea, FPP-ul, FPS-ul, ministerele și guvernul se vor fi dovedit la fel de insensibile.

I-am întrebant pe liderii sindicali dacă „ieșirea” și mitingul s-au lăsat sau nu cu conștință și urmări concrete. Răspunsul părea optimist: li s-a promis deblocarea de către FPS a două miliarde de lei, ca și reactualizarea („ca prin minune”) a unor fonduri de proveniență FMI. Nimeni nu este însă foarte optimist și nici sigur că promisiunile se vor respecta, și lumea se pregătește cu aceeași seriozitate pentru eventualitatea unui miting – de astă dată bucureștean! – programat cîndva prin octombrie. Nu-și vine să-ți crezi urechilor auzindu-i pe oameni cum declară: „Pentru noi, soarele n-are cum răsări de la București...”. Însă la fel de neînțelese își apar inerția și pasivitatea politicienilor. Nimeni – cu excepția „pachistilor” – n-a binevoit să se deranjeze sau să dea un semn de viață. Și, mai ales, nici unul dintre parlamentarii de Cluj.

Privind lucrurile într-altfel, dacă ar fi să ne luăm după gafa scrisorii atît de neinspirate, semnata de același Gh. Funar, și țînd seama de frămîntările și „căutările” din stîm PUNR, fără a neglija însă acțiunea în justiție a primarului Clujului de către o bună parte dintre consilierii municipali, toamna promite să fie cel puțin „interesantă”.

Suveranitatea voinței

Recitind zilele trecute „Paris sous l'occupation” și „La République du silence” (din culegerea *Situations III*), am fost uluit de tonul feminin și de concesivitatea excesivă pe care le-a cheltuit Sartre pentru a vădui dificultățile colaborării și inconveniențele ocupației. Faptul că aceste șerpuri ale tonului mi-au scăpat la prima lectură, care a avut loc în 1982, adică sub N. Ceaușescu, dovedește de o manieră tristătoare dependența percepției de înjoncțiunile nedorite ale prezentului. Judecând după conținutul fișelor pe care le-am făcut acestor două eseuri în 1982, e foarte probabil din tonul lor că mă simțeam atunci perfect liber: vorbeam acolo despre ocupația nazistă ca despre ocupația sovietică și, în general, practicam cu dezinvoltură multe astfel de libertăți care atunci mi se păreau îndrăznețe, iar acum mi se par doar îngăduite. Riscul oricărei libertăți practicate sub obroc este de a sombra în divagație și bovarism. Ceea ce descopăr azi cu neamulțumire este că nu am fost cu adevărat curajos nici măcar în singurătate. Libertățile mele nu erau nocive pentru sistem, îndrăznețiile pe care mi le permiteam erau de fapt permise și sentimentul lipsei mele de lașitate, pe care îmi construim respectul de sine, era în fond somnul unei conștiințe năclăite. Spun toate acestea pentru a sugera tipul de revelație pe care mi l-a produs recitirea acestor două texte. Descopăr azi, în oglinda exitărilor lui Sartre, faptul că o dictatură realizată înseamnă în mod esențial două lucruri: (1) dispariția radicală a oricărei alternative credibile; (2) acceptarea tacită de către orice subiect a faptului, intolerabil în sine, că orice gând trebuie cu necesitate formulat în termenii sistemului, altfel el nici măcar nu se poate naște. Ceea ce vreau să spun este că oamenii, o dată ce au admis imposibilitatea oricărei alternative, sînt de acum înainte cu nece-

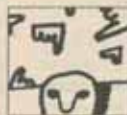
sitate constrinși să-și formuleze chiar și contestația numai în termenii sistemului opresiv. De ce? Pentru că alții nu mai sînt imaginabili. Nu vreau să implic prin afirmația mea că nimeni nu poate scăpa acestei logici (Soljenițin este un bun contraexemplu), doresc doar să sugerez că acceptarea „realistă” a absenței alternativei la opresiune implică în mod necesar delegarea suveranității voinței. Ceea ce îmi produce suferință este să constat că eu însumi nu eram capabil să sesizez salamalecurile unei gândiri captivă, ceea ce îmi arată cât de liberă era libertatea cu care mă mîndream, și care era în fond libertatea culturii oricărui particular indiferent Puterii, cum se întimplă să fie. Am înțeles, deci, acest lucru elementar: cine acceptă cu realism caracterul inevitabil

al unei dictaturi totalitare, acela își servește inevitabil libertatea gândirii, delegîndu-și suveranitatea termenilor în care gîndirea se face.

Alterarea tonului

Sartre care scrie „Parisul sub ocupație” nu este posesorul celui tan intratabil prin care, în 1965, Foucault și Lacan erau demontați și nici cel care, prin sofisme inteligente și un ton cassant plin de farmec, îl executa pe François Mauriac. Dimpotrivă, cu o intonație obsesiv-feminină, Sartre ne informează catifelat că niciodată nu s-a simțit mai sigur decît sub Ocu-

decate veniale, ale colaborării. Pentru un autor cu o emfază stilistică marcată, această derogare de ton este semnificativă. Este aproape umitor să observi cum un autor intransigent și cassant face turul de forță de a arăta că o ocupație străină încetează să mai agreseze sentimentul național datorită obișnuirii cu spectacolul străzii (francezii se familiarizaseră cu uniformele germane...), cum argumentează că o teroare cotidiană încetează să mai înspăimînte ș.a.m.d. Ceea ce rar se înțelege la Sartre sînt însă tocmai temele stilistice, tonul mingios-slugarnic, impreciziile

H.-R. PATAPIEVICI

Despre ton și intonație

pația nazistă, cînd activa ca profesor la Liceul Condorcet din Paris. Mai mult, colaborarea nu ar fi fost decît un fenomen normal și inevitabil, în rînd cu pasiunile deraiante ultime, precum sinuciderea sau crima. Dar încadrarea negativă nu trebuie să ne inducă în eroare: colaborarea înseamnă pentru Sartre „un efort de a oferi un viitor Franței”, ceea ce, în esență, condeie el, face și Rezistența, doar că „Rezistența nu era decît o soluție individuală”. Ce miră aici este faptul că zgomotosul protestatar din anii '50 și '60 găsește tonuri blinde cînd este vorba despre ocuparea Franței, dar nu economisește indignarea cînd e în chestiune, spre pildă, ocuparea Vietnamului. Or, e limpede că diferența de ton traduce în raport invers calitatea normală a implicării afective. Căci, în definitiv, înainte de a compasiona cu lumea, Sartre este francez și servitutea Franței ar fi trebuit să-l preocupe mai intens decît bombardarea Hanoiului (deși evenimentele nu sînt, firește, contemporane). Dar acestea sînt dificultățile contorsionatelor sale opțiuni politice. Faptul că adevărat frapant este feminitatea midinetă a intonației. Sub Ocupație, francezii sînt zugrăviți de Sartre sub chipul îmbietor-nehotărit al femeii, care are de ales între un mascul prezent și agresiv, care îi trezește mai degrabă înstrăinare decît indignare (neajungînd la ură decît pentru a-i descoperi lipsa de temeinicie), și un iubit îndepărtat, căruia i s-ar dărui dacă ar îndrăzni să-l înțelnească. Desigur, Anglia a avut motiv să zîmbească citind aceste ineptii psihologizante. Franța, prin urmare, nu suferă de aservire națională, ci de indecizie erotică: în definitiv, fiind război, atît englezii cît și germanii ucideau. Pentru Sartre pare să fie puțin important faptul că unii bombardau iar alții deportau și gazau. Pentru femeia-Franța aceasta era o dovadă peremptorie că amîndoi pretendenții sînt grosolani. Pe scurt, Sartre pare psihologic înclinat să minimalizeze urgența morală a Rezistenței, preferînd să scuze fatalist conveniențele, ju-

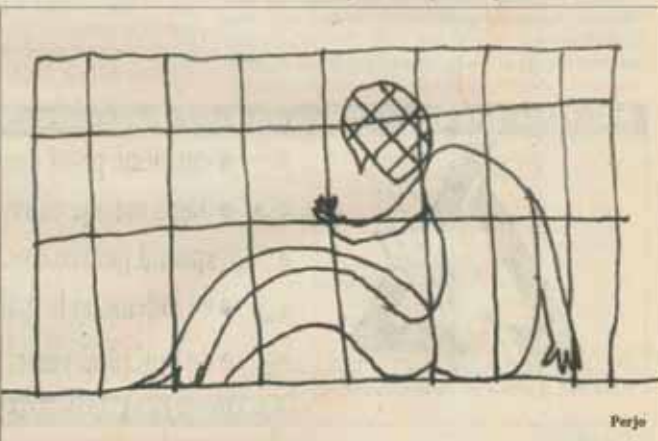
divagării, care aici sînt prodigioase. În fond, Sartre pierde intonația virilă datorită unei pieșie intenții de a nu acuza pentru a nu fi nevoit să se scuze. De ce anume să se scuze? Nu fac parte dintre cei care cred că reprezentarea piesei *Les Mouches* sub Ocupație a fost un act de colaborare sau de conveniență vicioasă cu ocupantul. Sartre nu are a se scuze de colaboraționism, ci de ceva mult mai subtil: ceea ce mai sus am numit **delegarea suveranității voinței**.

Inconștientul și intonația

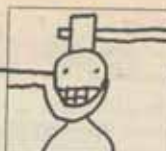
Pentru a nu se considera vinovat că nu a acționat deschis împotriva ocupantului, Sartre trebuie să ne convingă că Ocupația a fost un fenomen extrem de ambiguu. Că germanii semănau, în fond, cu niște avocați în uniformă și că vina aparținea unei minorități bestiale, numită Gestapo, după cum onoarea (colectivă de astă dată) revine tot unei minorități, aceasta superbă, numită Rezistență. Grosul populației, care trăia cotidian alături de „avocați” din Wehrmacht, a secretat, ne sugerează Sartre, colaborare: dacă țărănul produce bunuri pentru maquisard, el trebuie neapărat să cedeze din recolta sa și ocupantului, altfel este înălăturat, iar ucide-

ren lui antrenează moartea rezistențului; astfel că, pentru ca rezistența să fie posibilă, populația activă trebuie cu necesitate să colaboreze. Drept urmare, cine a colaborat a fost implicat rezistent și așa mai departe. Or, dacă colaborarea este inevitabilă și, deci, normală, atunci pasivitatea este o virtute, un soi de inteligentă înțelepciune oportună. Și, firește, Sartre poate continua liniștit să predea filozofia, mulțumit să ignore catastrofa națională și liber în condițiile celei mai mari libertăți cu puțință, posedînd „le pouvoir de résistance aux supplices et à la mort” (cuvinte care nu au nici o acoperire în experiența lui personală). Presupoziția tacită și concluzia explicită a argumentării sale este că niciodată nu sîntem mai liberi decît sub ocupație.

Cînd am citit prima oară acest text trăiam și eu sub ocupație, sub N. Ceaușescu, pe care, așa cum spunea într-un număr trecut Gabriel Andreescu, nu am încetat să-l detest nici azi. Sub ocupație fiind, nu îmi dădeam seama în ce măsură și mintea, cu reprezentările ei inconștiente, îmi era de fapt ocupată. Recitind azi aceste texte revelatoare, am înțeles că o adevărată ocupație fizică este simultan și o inevitabilă ocupație psihică. Sub totalitarism, ceea ce ajunge în cele din urmă să fie cotoplit este eul interior. Ei bine, crezîndu-mă liber sub N. Ceaușescu, eram în fond aservit aceluiași sindrom al refulării mefiente, care îi falsifică lui Sartre tonul atunci cînd vorbea despre dificultățile morale ale Ocupației, iar mie îmi falsifică corecta percepție a acestei intonații pieșie. De ce? Pentru că înțelegeam poziția lui Sartre pe dinăuntru: era a mea înainte de a-mi aparține conștient. Mă domina așa cum te domină frica de moarte atunci cînd ești necredincios: descurajîndu-te și făcîndu-te orb la toate amănuntele care, într-o agonie, îl reconfortează pe muribundul care se abandonează eternității. Eu nu simțeam acel fals al intonației pentru că interioritatea mea morală era falsificată de singura ocupație care ar fi trebuit să mă înspăimînte dar pe care, cu nesimțită nepăsare, o ignoram: ocupația instinctelor mele morale de către ocupantul pe care, atunci cînd îl vedeam la față, îl disprețuim proteste. Greșeam. Victoria lui era toată aici: în libertatea pe care mi-o lăsase pentru a mă aservi, cu infidelitățile și înșelăciunile ei, de bunăvoie. Așa am fost, probabil, toți sub comunism: niște bizare victime, deopotrivă voluntare, smochere și trase pe sfoară.

Perjo

BERNARD PAQUETEAU

„Congelatorul“ ideilor false: NAȚIONALISM și COMUNISM în EUROPA DE EST

Postnaționalismul

Specific mișcărilor postnaționaliste este un populism altoit pe mentalități vechi, care au dobândit între timp o altă formă. Este vorba de un **neonaționalism postcomunist**, înălțat atît pe reminiscențele ideologice tradiționale, cît și pe „reflexele” comunitare, moștenite de la regimul comunist. Sensibilitățile naționale care se ivesc astăzi în prim-plan au o cu-

totul altă bază socială și economică decît cea din perioada precomunistă. Ele se exprimă într-o cu totul altă societate, transformată în adîncime: o societate lipsită de țărani, proletariată și birocratizată.

Astfel de remarci, care anulează teoria „congelatorului istoriei”, ne determină să respingem și o altă idee, în permanență vehiculată de o presă avidă de spectaculos: cea a alianței roșii-bruni, dintre foștii comuniști stalinisti și extremele drepte monarhiste sau fasciste. O asemenea alianță poate exista în fapt în unele din aceste țări din cauza situației ideologice confuze în care sînt cufundate. Ea nu reprezintă însă pericolul despre care se vorbește atît. Adevăratul pericol (mișcarea lui Jirinovski din Rusia sau PUNR condus de Gheorghe Funar în România) sînt forțele populiste de tipul celor descrise mai sus. Ele conțin trăsături ideologice sau comportamentale comuniste și naționaliste, care realizează o sinteză, o depășire a acestor ideologii. Se produce un fenomen nou, care nu este o simplă adunare de trăsături a două doctrine, ci dau două tipuri umane diferite, prezentate ca entități imuabile, eterne și, într-o anumită ocazie, în stare să se combine.

Acest populism împrumută trăsăturile totalitarismului, din care s-a născut, dar se descrie pe sine ca anticomunist și anticapitalist. Ceea ce – în planul conștiinței și al autoreprezentării – el chiar

este și ne-am înșela dacă am lua astfel de declarații drept pură viclenie¹⁾. Teoria pericolului „roșu-brun”, varianta discursului lenes despre întoarcerea vechilor demoni (de fapt, baloane folclorice groțesti), este o teorie săracă: ea nu contribuie cu nimic la înțelegerea fenomenelor ideologice singulare cu care ne confruntăm – a formelor noi pe care resentimentul național le îmbracă în Est.

În peisajul social bulversat de 40 de ani de experiență comunistă, partidele istorice democratice sau antidemocratice nu și-au putut relua locul la nici una din alegerile care au avut loc din 1989 încôace. La ora actuală, toate formațiunile politice importante – fie ale Puterii, fie din Opoziție – sînt noi, iar partidele rămase fidele formulei din perioada interbelică sînt cel mai adesea doar elemente într-o coaliție. Așa se întîmplă în România, unde Partidul Național Liberal sau Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat sînt departe de rezultatele atinse în anii '20 și '30, iar la alegerile prezidențiale din 1992 nici nu au prezentat candidații proprii. Acest detaliu arată singur cît valorează teza întoarcerii la istorie după „decongelare”. Ceea ce a revenit în schimb sînt miturile stereotipe, în funcție de care fenomenele noi sînt judecate și clasate în grabă. Acest lucru se întîmplă și cu intelectualii din Est și cu cei din Vest, fiecare pornind de la experiențe istorice de multă vreme divergente. Teoria „alianței roșu-brun”, la modă în Occident, are ca replică ideea, răspîndită în Est, de a expedia capitalismul și comunismul laolaltă, ca expresii ale aceluiași fenomen. Deși ar trebui să fie limpede că fenomenele care apar pe baze reinnoite trebuie gîndite în termeni noi, la adăpost de ticurile noastre mentale și fără discursuri de justificare. Mai trebuie adăugat doar că teorii ca cea a „congelatorului” sau a „alianței roșu-brun” au apărut și pentru a evita bilanțul ideologic, social și moral al regimurilor comuniste, avînd în vedere reverențele făcute, simpatia manifestată și uneori sprîjinul concret acordat multă vreme de către Occident acestor regimuri situate de cealaltă parte a zidului. În același timp, nu este cazul să cădem în extrema cealaltă, punînd totul pe seama cîtorva decenii de comunism. Naționalismul actual, am văzut, se înscrie pe un fond geocultural foarte vechi: dovadă Grecia, care a intrat în vîrtejul de nebunie naționalistă din Balcani fără să fi fost comunistă.

Reiese de aici că:

- 1) Teoria „congelatorului” se reduce la constatarea că Pax sovietică a domnit aproape 50 de ani în estul Europei.
- 2) Comunismul nu numai că nu a șters trăsăturile naționaliste din zonă, dar le-a întreinut, folo-

ERATĂ

În numărul 36 al revistei „22”, în articolul lui Bernard Paquetteau, la nota 4, în loc de „Italia cerea partidelor comuniste occidentale să preia tema independenței naționale” se va citi „Stalin cerea partidelor comuniste (...)”.

sindu-le pentru controlul social și politic al populațiilor.

3) Dincolo de utilizarea oportunistă a reflexelor naționaliste, trebuie făcută diferența între raporturile structurale (comunismul ca tehnică a claustrării sociale) și cele culturale mai profunde (relația cu Occidentul și modernitatea) existente între comunism și naționalism și pe care se bazează mișcări postnaționaliste actuale din estul Europei.

Paradoxal, comunismul, care nu era deloc naționalist în punctul său de pornire, s-a dovedit „naționalistogen” în modul cum a fost aplicat – o practică ce a putut merge foarte departe, pînă la alianța explicită. Nicolae Ceaușescu a făcut doctrina anilor '70 din ceea ce multe alte partide comuniste mai rușinoase experimentau deja.

^{*)} Nici o îndoială că postnaționalismul se vede pe sine ca anticomunist. În unele cazuri este vorba de o reacție a elementului local și ancestral refușat față de universalismul marxist-leninist. Dar este vorba mai degrabă de percepție și poziționare ideologică decît de evaluare obiectivă: regimurile comuniste mai mult au exploatat, în felul lor, elementul local și ancestral decît să-l refuzeze. Milan Kundera arată în mai multe romane cum era exploatat folclorul popular ceh în scopuri politice. Nicolae Ceaușescu, inițiatorul „Cîntării României”, invocă în permanență ascendența dacică.

Notă. Subtitlurile acestui serial aparțin redacției.

Traducere de Domnica Macri

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00:

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

TOTAL
RADIO
Telefon: 637.37.90, 637.55.45

Luni: Ovidiu Ioanitoiu – Ofsaid
Marți: Cornel Nistorescu – Cîinele de pază
Miercuri: Carmen Bendovski – Simț enorm și vîz monstruos
Joi: Fiti întreprinzători cu Bogdan Teodoru
Vineri: TALK-SHOW și muzică cu Andrei Partos – Friday I'm in love

De asemenea, în fiecare zi, de luni pînă vineri, la ora 8.45 – Reuters World News – informații și prognoză economică și la ora 17.40, MICA PUBLICITATE GRATUITĂ.

Radio Delta – „Drumul cel mai scurt către informație”

- F** ● emisiune pivot consacrată actualității
- O** ● oferă mesaje clare și inteligente create special pentru dvs.
- U** ● vă îndeamnă la acțiune prin informație
- S** ● de luni pînă vineri, între 7⁰⁰ și 10⁰⁰

„Drumul cel mai scurt către informație”

1. Interacționismul simbolic

Principala evoluție post-goffmaniană în teoria stigmatului mi se pare a fi dezvoltarea teoriei interacționismului simbolic după William James (1892: pluralitatea rolurilor sociale duce la personalități sociale plurale, social selves), C.H. Cooley (1912: variabilitatea nelimitată a personalității, în funcție de context) și G.H. Mead (1934: felurite personalități diferite, all sorts of different selves, răspund la tot felul de reacții sociale). Am văzut modelul stigmatului oferit de Goffman, în care stigmatizații și „normalii” coparticipă la producerea stigmatului, chiar dacă s-a văzut și că această coparticipare este asimetrică în defavoarea stigmatizatului; Kurt Lewin, teoretician al urii de sine la evrei, a devenit, după emigrarea în Statele Unite (1932, în Germania prenazistă), un corifeu al teoriei dinamicii grupurilor, acreditând întruiva ideea stigmatului ca formă a urii de sine; Irwin Katz a restrâns stigmatul la experiența disprețului pentru anumite grupuri sociale și rasiale. Adepții interacționismului simbolic din anii '80 și '90 au început prin a considera și ei că personalitatea (self) este creată constant în fiecare context și relație, deci nu doar simte, ci este altfel. Apoi, s-a trecut la ideea existenței unei structuri coerente, cu un conținut remarcabil de stabil, care ne-ar însoți în toate împrejurările inter- și intrasubiective; de aici s-a ajuns la ideea unor autoimagini (self-conceptions) legate de diversele domenii și situații în care evoluează una și aceeași persoană, în funcție de rolurile sociale pe care le asumă. Practic, orice domeniu poate funcționa ca o unitate integrată de cunoaștere despre sine, ca o schemă (self-schema), iar identitățile devin în consecință scheme de acest tip, organizate în jurul legăturii dintre autoimaginea cuiva și imaginea diferitelor grupuri la care aparține.

De o mare semnificație pentru discuția noastră este pasul următor în interacționismul simbolic, ideea existenței anumitor aspecte mai maleabile ale personalității, care sînt și cele mai afectate în momente de criză a relațiilor sociale. E vorba de autoimagini specifice, cu o mare variabilitate situațională, care au fost numite euri posibile (possible selves). Aceste possible selves sînt, cu alte cuvinte, imagini și concepții legate de ceea ce am putea deveni, de ce ne-ar plăcea să devenim, de ce ne e teamă să devenim etc. Aici se inserază stigmatul, puțin lăsa neatins alte aspecte ale sinelui, mai stabile sau legate de alte contexte decît acestea în care atributul devine stigmat. Aș adăuga aici și memoria sinelui, amintirea situațiilor marcate (potențial) de stigmat, pe care le-aș numi, pentru a rămîne în terminologia interacționismului simbolic, euri reamintite (remembered selves), o categorie ce include atât euri situaționale efective, cit și pe cele posibile în trecut. Astfel, obținem tabloul domeniului de incidență al stigmatului: o multitudine de atribute, prezente, trecute sau viitoare, efective sau virtuale. Idealul unei societăți care nu stigmatizează (s-a putut vorbi de instaurarea unei stigma-free society) este deci o simplă iluzie.

2. Contextul stigmatului

În acest punct, să lărgim puțin contextul psihologic al stigmatului, pentru a examina cîteva categorii semnificative: rușinea, vina, umilința, stînjeneala, victimizarea.

Rușinea era menționată de Goffman printre principalele reacții ale stigmatizatului. În istoria și filozofia culturii, dar și în psihologie, sociologie și antropologie, rușinea este de regulă discutată împreună cu vina. Într-o carte legendară, *The Greeks and the Irrational* (1951), E.R. Dodds distinge între culturi ale rușinii (shame-cultures) și culturi ale vinei (guilt-cultures), reluînd o mai veche dihotomie culturală propusă de Ruth Benedict. Simplificînd, este vorba de opoziția dintre cultura elină arhaică, așa cum este ea documentată de opera lui Homer, și cultura elină clasică, așa cum ne apare în mai multe izvoare, între care marii tragici (chiar Sofocle, considerat de exegeți cel mai homeric poet). În primul context, caracteristică este tensiunea dintre impulsul individual și presiunea conformismului social, tensiune care face ca orice îl expune pe individ disprețului sau batjocurii semenilor să fie remintit ca insuportabil. A te face de rușine, a-ți „pierde fața”, prin înșelarea din normele și codurile prevalente, reprezintă maxima primejdie în viața socială. În al doilea context, vina este rezultatul eșecului în tentativa de a te ridica la înălțimea propriei autoimagini, bazată și ea pe valorile Celălalt, în primul rînd pe tradițiile de familie. Desigur, separația celor două tipuri-ideale, rușinea și vina, este greu de operat în toate situațiile, iar Dodds previne asupra caracterului ei relativ; în același timp, dihotomia nu e asociată unei teorii specifice a schimbării culturale, avînd o funcție descriptivă. În consecință, dacă se observă o tranziție de la epoca homerică la epoca tragică, ea este gradată și incompletă, încheie Dodds. Cu gîndul la nașterea stigmatului, să reținem că, pentru omul homeric,

binele suprem nu este să te bucuri de o conștiință liniștită, ci să ai parte de timă, stima publică. Așadar, sentimentul vinovăției, aflat în creștere treptată în epoca post-homerică, este un rezultat al procesului istoric de emergență a persoanei, numit și „interiorizarea” conștiinței (Kardiner). Sub impactul raționalismului elin, grecul devine un personaj tragic, pierzîndu-și semînatatea plată din Iliada, descoperind hybris-ul, interioritatea psihologică și responsabilitatea individuală.

Antropologii au adus dovezi suplimentare pentru a descuraja absolutizarea clivajului culturi ale rușinii-culturi ale vinei, demonstrînd și insidioasa implicație că omenirea progresează de la prima paradigmă spre a doua. Încă E.E. Evans-Prichard, în 1940, se îndoaia de aplicabilitatea distincției, arătînd că în multe societăți primitive indivizii sînt marcați mai mult de frică decît de rușine. Mai re-

SORIN ANTOHI

Teorii ale stigmatului

cent, studiînd aborigenii australieni, John Carroll vorbește de *culturi naive*, care sînt, în termenii de mai înainte, „culturi ale vinei superficiale” – cazul culturilor zise primitive. Nu cred că acest autor face altceva decît să anuleze distincția Benedict-Dodds, reducînd cultura rușinii la un caz particular al culturii vinei, dar datele antropologice de teren rîmîn prețioase pentru identificarea unor paradigme culturale mai complexe decît sugerează dihotomia noastră. Cu toate aceste rezerve, dihotomia rămîne productivă, fiindcă semnalează o diferență dintre tipul uman (tip-ideal weberian și el, desigur) determinat mai ales de norme exterioare și tipul uman determinat în primul rînd de interiorizarea unor așteptări normative. Stigmatul este asociat esențialmente cu cel de-al doilea tip.

3. Terenul românesc

În legătură cu propria noastră cultură, Virgil Nemoianu a folosit, în mai multe studii și articole, distincția dintre cultura rușinii și cultura vinei, implicînd sau afirmînd că o problemă a culturii române este și întîrzierarea tranziției de la primul la cel de-al doilea tip. În general, temele rușinii și vinovăției nu au la noi tratări teoretice semnificative, poate și fiindcă presiunea vulgărei naționaliste, evident produsă în cadrul mental al unei culturi a rușinii, face dificilă abordarea unor asemenea teme, care perturbă imnele triumfalistice sau introduc tema responsabilității individuale într-un discurs ce impută de regulă tribulațiile României unor cauze externe. Mi se pare că avem de-a face cu o tăcere semnificativă, cu un gigantic *lapsus* național, care ne face să privim rarele ieșiri ale cite unui autor patetic, în căutare de răspunderi locale sau individuale pentru metehne și nenorociri publice, ca pe tot atîtea trădări sau perversiuni. Recepția mesajelor disidenței românești, sub Ceaușescu și sub Iliescu, ca și cariera „Apelului către lichele” (Gabriel Liiceanu) ori a mesajelor Alianței Civice, ne arată cit de puțin a evoluat societatea românească înspre modelul unei *guilt-culture*. În aceeași ordine de idei, e simptomatică popularitatea persoanelor, instituțiilor și grupurilor care reconfortează orgoliul individual prin exaltarea orgoliului național, păstrînd astfel regula societăților autoritare și – în intenție – totalitare: conștiința individului e o metonimie a conștiinței colective monolitice; nu există variabilitate psihologică individuală, deci nu există alteritate decît la Celălalt diabolic; în termenii mai generali, totul se petrece ca înainte de apariția istorică a distincției dintre public și privat.

Liberi de asemenea constrîngerii, Paul E. și Jean T. Michelson au elaborat un model al României contemporane ca societate disfuncțională, utilizînd masiv literatura psihosociologică și psihiatrică. Teza centrală a modelului Michelson este că societățile postcomuniste est-central-europene sînt

disfuncționale, ca rezultat al interacțiunii dintre tradițiile și experiențele lor istorice, pe de o parte, și trecutul lor recent comunist, pe de altă parte. În consecință, autorii fac uz de teorii și concepte privind individul disfuncțional, încurajați de autoimaginea umanității lumii comuniste oferită de Alexandr Zinoviev și Mikhail Heller: portretul lui *homo sovieticus*, acest mutant antropologic și metafizic produs de înflăunirea ideologiei marxist-leniniste cu puterea de stat. Viziunile pesimiste ale lui Zinoviev despre lumea sovietică îl fac pe acesta un fel de Ceaușescu modern, care sfrîștește prin a refuza semenilor săi binecuvîntarea banalității, tratîndu-i ca excepții abominabile în raport cu o normă definită de lumea occidentală. Pasul următor este medicalizarea sistematică a discursului despre om și societate, metaforele maladii fiind alintimteri recurente în multe culturi; în formele sale extreme, ca la Zinoviev, omului sovietic i se atribuie tare și defecte specifice, oarecum în maniera în care, mai ales în lumea germană, s-a construit mitul „nervozității evreiești” (*die jüdische Nervosität*), precursora urii de sine a evreilor. Cei doi Michelson mă conving totuși că, atenuate cum *grano salis*, anumite observații și teorii din psihologia clinică și din psihiatrie pot inspira cercetările sociale.

Pe scurt, autorii întrebunțează elemente din teoria codependenței, formulată pe marginea studiilor empirice asupra copiilor proveniți din familii abuzive (părinți alcoolici, incestuosi, violenți etc.) și rămăși, chiar la vîrsta adultă, prizonierii mentali și comportamentali ai universului pervers în care au crescut. Printre caracteristicile mediului demental al familiilor codependente, cea mai importantă este înlocuirea dezvoltării și evoluției cu strategiile supraviețuirii, pentru depășirea obstacolelor unui context nesigur, ostil, arbitrar, niciodată prezentat ca atare. Negarea evidențelor, condamnarea victimelor, strategiile și discursurile de acoperire, evacuarea responsabilității (altă a victimelor cit și a celor ce victimizează), definirea victimizării arbitrare ca act de justiție, atmosfera generală de anxietate și suspiciune, sentimentele de înscurcitare, mecanismele de autoiluzionare (între care raționalizarea, care, la limită, justifică orice „abominație”, refuzul realității, memoria selectivă – iată elemente care se întînesc în contextele disfuncționale. Nu e greu să le regăsim la scara istoriei unei societăți.

Dintre reacțiile indivizilor disfuncționali, cîteva evocă direct nașterea stigmatului etnic. Astfel, știm de la psihiatri că indivizii crescuți în familii disfuncționale sînt marcați de „frică, vină, minie, vacuitate, singurătate, neajutorare, lipsă de speranță, depresione, tristete, autodevalorizare, suspiciune și sentimentul de a fi diferiți de ceilalți” (McConnell). La fel de semnificativă este și distincția între „rușine normală” și „rușine toxică”, operația de John Bradshaw: în vreme ce rușinea normală/sănatăoasă este o emoție umană benignă și salutară în procesul de definire și menținere a propriei persoane (fiind fundamentul psihologic al modestiei și măsurii), rușinea toxică este dezumanizantă, deoarece este rușinea transformată în stare, în fel de a fi, în identitate. Rușinea toxică este, în termenii noștri, o sursă de stigmat, fiind, ca și acesta, in-

suportabilă, și ducînd, asemeni lui, la autodispreț, nevroză, încercări de producere și impunere socială a unui eu fals, lipsit de defecte. În sfîrșit, victimizarea este o trăsătură comună a contextelor violente, private sau publice. Fenomenul prezintă o versiune subiectivă, auto-victimizarea, autoatribuirea condiției de victimă și perpetuarea ei; o situație interesantă este aceea în care, aparent paradoxal, victima găsește o justificare, chiar o sursă de respect pentru sine, în condiția sa nefericită – ceea ce ne aminteste de „cîștigurile secundare”, micile profuri ale stigmatizatului. Mai mult, se înregistrează și persoane care par predispușe să devină propriile victime, din deficiență, înclinație instinctivă, impuls psihologic sau chiar din decizie conștientă. De aici pînă la victimizarea colectivă și chiar la cultul condiției de victimă, distanța e mică. Iar lectura istoriei românești sau Miorîța le reamintesc celor doi cercetători americani teoriile expuse mai înainte.

Din volumul *Civitas imaginis. Istorie și utopie în cultura română*, sub tipar la Editura Litera, S-au omis notele și trimiterile, s-au adăugat intertexturi.

Reîntîlnire cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca

Ne simțim în ultima vreme, iarăși, din ce în ce mai singuri. Mai liberi, desigur, dar cînd această libertate se însoțește cu un soi de singurătate născută din prea multe și prea variate neînțelegeri, ea începe să semene cu lipsa libertății. Din acest motiv, o întîlnire cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, doi oameni care ne-au împărțășit, ani la rînd, din libertatea lor de a gândi și au preluat asupra-le ceva din singurătatea anilor noștri, seamănă cu o regăsire. Nu vom ști niciodată să le mulțumim îndeajuns pentru că, într-o lume atît de săracă în repere morale și atît de lipsită de discernămint, ei ne oferă dovada că talentul se împacă mult mai bine cu onoarea decît cu lașitatea, iar inteligența este cu mult mai fericită în compania adevărului decît în cea a minciunii.

Vineri 16 septembrie, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au fost oaspeții Editurii Humanitas și ai Grupului pentru Dialog Social. În prezența unui public numeros, a fost lansat volumul Monicăi Lovinescu, „Est-etice/Unde scurte IV”, și cel al lui Virgil Ierunca, „Dimpotrivă”. Reproducem intervenția lui Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas, și pe cele ale oaspeților.

GABRIEL LIICEANU

Substanța unică a conștiinței morale

„Cred că atît în cazul Monicăi Lovinescu, cît și al lui Virgil Ierunca se conturează opera de critică literară și de conștiință - cea mai coerentă din cîte au apărut în acest colț al Europei. Nu cred că cineva dintre intelectualii de după război poate să concureze cu această performanță. Citind cărțile Monicăi Lovinescu și pe cele ale lui Virgil Ierunca, am constatat că sînt în fața unui monument de conștiință umană. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca sînt doi oameni cu o tăietură spirituală excepțională, cum puțini români pot să pretindă că au avut în acest veac. Eu le mulțumesc pentru monumentul obiectivat în cărți, le mulțumesc pentru aceste «unde scurte» care au trecut în cuvînt și le mulțumesc că aceste monumente de conștiință și de cultură au putut să apară în instituția pe care o slujesc.”

VIRGIL IERUNCA

Despre vina intelectualului colaboraționist

„Aș vrea să-i previn pe eventualii cumpărători ai cărții mele că vor fi dezamăgiți. De ce dezamăgiți? Pen-

Virgil Ierunca,
Monica Lovinescu
și Gabriel Liiceanu

Foto: Răzvan Văduvașanu

tru că eu sînt un demodat, am idei fixe, mă ocup de intelectualii care s-au prostituat în regimul Ceaușescu. Sînt deja catalogat de neo-inteligenția actuală ca un om al războiului rece. Așa că ferii-vă de oameni așa de primejdioși. Nu veți afla mari lucruri din cartea mea, ci doar cîteva obsesii. Mi s-a adus învinuirea foarte gravă că am atribuit o prea mare însemnătate concesiilor intelectualilor în timpul unei dictaturi totalitare. Or, acesta este un vechi păcat al meu. Eu consider că intelectualul colaboraționist într-un regim totalitar este mai vinovat decît vînzătorul de tunuri; după ultimul război, în Franța, scriitorii care au colaborat au fost pedepsiți mult mai aspru decît vînzătorii de tunuri. Am fost întrebat: «De ce, pentru o mică concesie, dumneata întocmești cataloage de antologie a rușinii?». Am stat și m-am gîndit. Din fericire, Albert Camus, prietenul meu

imaginar și statornic, m-a liniștit și n-am mai avut însonnii din cauza observațiilor că atac intelectualii pentru micile lor concesii. Există o frază a lui Camus pe care mi-o asum și cu care sper să mă descurc în fața cititorilor: «O concesie suprapusă duce la lașitate. O serie de două sau trei concesii duce la dezonoare». În vremurile de democrație originală și de tranziție tot atît de originală pe care le trăim, această dezonoare începe să fie reorganizată. Și, curios, printr-o coincidență pe care vă las să o descoperiți, organizatorii dezonoarei sînt aceiași concesivi de ieri. De aceea, împotriva acestui asalt de organizare a dezonoarei culturii române, eu cred că a venit momentul să începem adevărata și singura «luptă de clasă» acceptabilă.”

MONICA LOVINESCU

Sînt fericită să vă vorbesc auzindu-vă

„Sînt mult mai fericită să vă vorbesc văzîndu-vă, decît să vă vorbesc dintr-un studio închis, de la un microfon, și deci ca unui ascultător care nu are față. Vreau să mulțumesc Editurii Humanitas și tuturor celor care ați venit aici; socotesc că venirea dumneavoastră depășește un moment mîndru. Aș vrea să adaug un singur lucru: volumul III al «Undelor scurte» numește «Posteritatea contemporană», și ce am visat cu toții este ca România și cultura ei să nu mai aibă niciodată nevoie de o posteritate contemporană, să o aibă la ea acasă, fără problemele pe care le-am cunoscut.”

Pagină realizată de
RODICA PALADE

În cartea
redacției GDS

Foto: Cipriș Victor

Bref, Tia Șerbănescu,
Monica Lovinescu și Virgil Ierunca

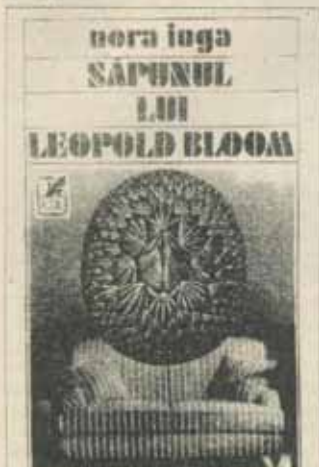
Ore în țir, Monica Lovinescu
și Virgil Ierunca au dat autografe

Foto: Răzvan Văduvașanu

CRONICĂ LITERARĂ

Nora Iuga - „Săpunul lui Leopold Bloom“

Uniunea Scriitorilor a acordat premiul pentru proză pe anul 1993 Norei Iuga pentru „romanul“ Săpunul lui Leopold Bloom.

lumină asupra lumii: „Lumea este tot ce are ea. Aprinzi o lanternă și o vezi. Cuvintele sînt pentru orbi“ (p. 223).

Și totuși poeta se aventurează în scrierea unei cărți de „proză“, pe care în final ea însăși o consideră ratată. Ca proză - în accepția pe care Nora Iuga o dă termenului - cartea este, într-adevăr, ratată. Nu are intrigă. Nu are personaje propriu-zise.

Personajele (nu personajele) din această scriere apar cu numele lor reale - sînt cîteva rare excepții unde oricum dezlegarea enigmei e lesnică - , dar ele nu sînt actori, nu participă la nici o acțiune. Nu sînt implicate decît ca fantome sau ca elemente de contrast în structura personajului (citește „poetii“) ce-și zugrăvește un fel de autoportret la „bătrînețe“. Cartea ar fi, așadar, Portretul Artistei la Bătrînețe (17).

Este aici o imensă și grațioasă cochetărie feminină. Rea cu sine („A fost odată o domnișoară cu piștii care...“), blîndă și tolerantă cu ceilalți, poeta s-a apucat, afirmă ea, să scrie din „încăpățînarea de a demonstra că fuselajul ruginit mai poate să zboare, că poezia se poate supune docil comenzilor reci ale creierului“ (p. 117). Și fuselajul se dovedește a nu fi ruginit și zboară amețitor și se supune comenzilor creierului. Atît că poruncile creierului nu sînt deloc reci. Adeptă a onirismului, a dicteului automat, „cea mai pură secreție a ființei noastre necunoscute“ (un truc, de fapt, al unei orientări poetice), Nora Iuga se teme că trecerea anilor a secat izvorul de esență sacră. În realitate, insatisfacția încercată de poetă la sfîrșitul cărții își are o altă explicație. Scriitoarea are convingerea că „Ești condamnată să rămîi într-o facere continuă și nedesăvîrșită“ (p. 99). Ambiția supremă a artistului rămîne perfecțiunea, or, nici o operă de artă nu atinge iluminarea absolută, atotcuprînzătoare. Părerile Norei Iuga despre artă, presărate pe întinderea întregii lucrări, nu sînt noi, dar arată opțiunile ei clare și cauzele crizei ei existențiale. Pe de o parte, pentru ea „scrisul este bucurie, sănătate a tru-

pului, chef de viață și mai ales glande polifunctionale“ (p. 81). Pe de altă parte, scriitoarea e încercată de „regretul de a nu putea trăi concomitent și palpabil în spațiul real și în cel vizat, în timpul real și în cel vizat“ (p. 115).

Avem acum elementele necesare pentru a face o schiță foarte sumară a universului cărții sale. Săpunul lui Leopold Bloom și Betoniera care se vede prin fereastra ca un ecran de televizor al odăii poetei sînt liantul metaforic contrastiv al „romanului“. Betoniera malaxează apa, nisipul, cimentul, pietrișul și le omogenizează într-o pastă ce se va solidifica în construcții rigide, unde individualitatea particulelor se pierde, construcții care funcționează după regulile puterii. Săpunul lui Leopold Bloom pare să fie sugestia impulsului spre curățenie. Mirosul său diafan apără omul de murdăria exterioară. Cele două metafore arată, în același timp, sursele eterne ale poetului - marile cărți și realitatea severă de fiecare zi. Să nu uităm că, potrivit însemnării de la sfîrșitul „romanului“, Nora și-a scris cartea între 1986 și octombrie 1989 și că, prin urmare, în confesiunea ei - fiindcă e o confesiune - sînt prinse traumele suportate de mulți creatori de artă în timpul regimului totalitar. Pentru susținerea eșafodajului metaforic, Nora Iuga topește în compoziția textului său trei serii de fragmente (cartea este alcătuită din 105 fragmente, fișierul afectiv, majoritatea de mică întindere).

Prima serie: Nora - poeta, personajul narcisic. Sînt consemnate retrăirea amintirilor și reacțiile poetei la incitări ale realității și ale visului.

A doua serie este contrastivă și e susținută de un personaj pitoresc:

Aneta Oprigan „grasă, bătrînă, biruitoare, o femeie care seamănă cu toate mîtușile, cu toate gospodinele, fără de care viața ar fi îngrozitor de sterilă“.

A treia serie, tot contrastivă, nu are legătură directă cu personajul Nora, dar propune într-o suită de proze scurte (proze adevărate) spectacolul respingător al artiștilor - unii realizați, alții ratați - care s-au hotărît cu tot dinadinsul și în cunoștință de cauză să fie oameni ai timpului real (Olimp degradant al elitei artistice a totalitarismului).

Există în carte notații despre libertate, libertatea de creație, toleranță, mizeria vieții cotidiene, care s-ar pute constitui în breviarul de aforisme al poetei decise să-și joace rolul asumat în limitele prescrie de societatea contemporană, chiar dacă acele limite sînt trasate de pereții apartamentului de la etajul 7 din Balta Albă.

Ne-am obișnuit în ultimii ani cu mărturisirile circumstanțiale și cu justificările unor scriitori pe care tentația succesului i-a împins la grave compromisuri morale. Publicindu-și volumul în 1993, Nora Iuga l-ar fi putut rescrie, proiectîndu-se ca o disidentă prin artă, ca o luptătoare, ca să nu spun eroină. Nu a făcut-o. Nu a vrut să se prezinte altfel decît este și a dăruit astfel publicului o operă care incită la reflecție, opera unei femei-poet care este în primul rînd un om cinstit. Dacă opera aceasta o va așeza sau nu în rîndul marilor scriitori - cum și-ar dori-o - o va spune posteritatea. Deocamdată avem în față o „trudnică lucrare de reconstituire“, al cărei scop atît de uman este exprimat chiar de autoare: „Vreau doar să se știe cum am trăit“.

HORIA FLORIAN POPESCU

FLASHART

PROJECT FOR EUROPE este o organizație non-profit, condusă de Galeria Nikki Diana Marquand din Paris, al cărei scop este implicarea Europei prin diversitatea ei culturală, pentru a stabili o nouă solidaritate PAN-EUROPEANĂ. Evenimentul cultural ce va marca inaugurarea, în această toamnă, la Copenhaga, a manifestărilor PROJECT FOR EUROPE are ca temă „ARTISTUL - CATALIZATOR AL SCHIMBĂRII“. Lia Perjovichi va participa la această manifestare cu instalația „Go west, go east, go north, go south“. Producția lucrării este sponsorizată de Mark Trust și CSAC, iar partea video este executată de Video-Diaglog. În expoziție au fost selecționați artiști din fiecare țară europeană, inclusiv din ex-Iugoslavia și țările baltice. Expoziția va fi itinerantă în toate capitalele europene și se va întoarce după doi ani la Copenhaga, desemnată capitala culturală europeană pentru 1996.

META- Participarea românească la Bienala de la Saõ Paulo. Curator: Călin Dan. Artiști: Dorel Găină, Teodor Graur, Ion Grigorescu, Radu Ignaszag, Iosif Kiraly, Călin Man.

Sase artiști, ce abordează în mod curent diferite medii de lucru (film, video, arte grafice, instalații, performanță etc.), realizează o piesă unică, menită să exprime starea orașului în anii de sfîrșit de secol. O mare foto-instalație reunește documente ce ilustrează ultimii ani ai dictatorilor, precum și prezentele tensiuni ale tranziției către o nouă societate, într-un context exploziv, punînd înalță aspectele specifice și lucrurile comune, recunoșcibile oriunde în lume.

Lucrarea include o carte de texte și imagini, un set de hartă conceptuală pentru uzul privitorului/călătorului în cadrul acestei labirint al memoriei și premonițiilor. (D.F.)

CENTRUL SOROS PENTRU ARTA CONTEMPORANĂ anunță programul

Programul se adresează artiștilor și administratorilor unor inițiative artistice care doresc să participe la schimburi culturale internaționale. video, radio; artă vizuală; literatură, muzică, teatru; dans. Prin manageri culturali înțelegem persoane care se ocupă cu administrarea unor institu-

ARTSLINK oferă 28 de burse care acoperă cheltuielile legate de o ședere de 5 săptămîni într-o instituție artistică americană (pentru tineri artiști și manageri culturali din Europa Centrală și de Est).

Instituțiile gazdă vor asigura pregătirea practică a bursierilor în domeniul lor de interes. Bursierii vor avea prilejul să participe direct în activitățile instituțiilor respective, ei vor putea de asemenea să intre în contact cu artiști și alte organizații din comunitatea respectivă.

Domeniile la care se referă programul sînt: arhitectură și design; artă decorativă; media (film,

ții, organizații sau programe artistice. Nu vor fi acceptați studenți sau amatori.

Inscrierea pentru participare la program se face pe formulare ARTSLINK. Candidații vor trebui de asemenea să prezinte un scurt proiect pe care ar dori să-l realizeze ca bursieri ARTSLINK.

Termenul limită de înscriere: 30 noiembrie 1994

Formulare și informații suplimentare puteți obține la:

CENTRUL SOROS PENTRU ARTA CONTEMPORANĂ București, str. Știrbei Vodă nr. 1, C.P. 1-827 și la birourile FUNDATIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ din:

- Timișoara, Piața Operel nr. 2, etaj 2, camera 137, tel.: 096/910.804
• Cluj-Napoca, str. Galaxiei nr. 1A, C.P. 73, tel.: 095/197.121 sau 095/150.160
• Iași, Bd. Copou nr. 19, tel.: 098/147.804 sau 098/147.100

ARTSLINK

Ghana Praja Tantri Bangladesh (Republica Populară Bangladesh) este unul dintre cele mai sărace state ale lumii, situat în sudul Asiei, având o populație de peste 120 milioane de locuitori. Majoritarii sînt bărbații, a căror speranță de viață - 54 de ani - este totodată puțin mai mare decît cea a femeilor.

Sub aspect etnic, Bangladeshul este extrem de omogen: 98 la sută din populație fiind *bengali*, restul aparținînd unor triburi mai mici situate în special în regiunea muntoasă din sud-estul țării. Principala religie este cea musulmană, împărțită de 87 la sută dintre locuitori, urmată de *hindu* cu 12 la sută.

Actualul teritoriu al Bangladeshului a aparținut pe rînd Imperiilor Maurya, Gupta, celui al Marilor Moguli și coloniei britanice India. Se proclamă stat independent la 26 martie 1971, dar dificultățile economice accentuează instabilitatea politică: în două decenii au loc două lovituri de stat soldate de fiecare dată cu uciderea președintelui în exercițiu, iar ultima revoltă populară din 1990 a determinat retragerea șefului statului și modificarea Constituției.

Primele alegeri libere s-au desfășurat în 1991 și au dus la victoria Partidului Naționalist din Bangladesh (PNB - alianță a șapte partide, format în 1978). Deși în mod tradițional sistemul de guvernământ este bazat pe existența unui unic partid, acum există trei formațiuni politice importante, destul de diferite ideologic. Liga Awami promovează un socialism moderat, este adeptă unui stat secular și militază pentru întărirea relațiilor cu India. PNB, partidul actualului guvern condus de doamna Begum Khaleda Zia, este mult mai occidental ca orientare politică, secularist, dar nu doarește atît de mult apropierea de principalul vecin

MARIAN CHIRIAC
Bangladesh - stat islamic?

al țării, India. Al treilea ca importanță, Partidul Jatiya, se remarcă îndeosebi printr-o atitudine pro-islamistă, evitînd totuși pînă acum orice exces în acest sens. O altă tendință majoră este reprezentată de mișcările fundamentaliste, grupate în alianța Jamaat-e-Islami.

Săptămîna aceasta va fi una foarte agitată pentru regimul de la Dacca. Opoziția, reprezentată de alianța conjuncturală dintre Liga Awami, partidul Jatiya și fundamentalii, cere demisia Executivului, care este acuzat de corupție, ineficiență și partizanat. O grevă de trei zile, extinsă la nivelul întregii țări și însoțită de ciocniri violente între manifestanți și forțele de ordine, va fi completată de ample mișcări de protest ale Opoziției. „Am obținut un real succes, în ciuda atrocităților politice și a represaliunilor”, declară după încheierea grevei unul din liderii Ligii Awami. În replică, secretarul general al Partidului Naționalist, Abdus Slam Talukder, condamnă „încercările neloiale ale Opoziției de a strica imaginea externă a țării prin distrugerea stabilității politice”.

După ce a jucat un rol de prim-plan în loviturile de stat din anii '70 și '80, armata (estimată la circa 100.000 de persoane) continuă să se bucure de un statut preferențial, ei rezervîndu-se întotdeauna circa 10-11 la sută din buget.

Începînd cu 1 octombrie 1993, moneda națională, taka, a devenit complet convertibilă. Hotărîrea de liberalizare totală a fost luată pentru cîștigarea încrederii în puterea și stabilitatea monedei naționale, pentru atragerea investițiilor străine și stimularea relațiilor comerciale internaționale.

Stat membru al Commonwealth, Bangladeshul duce în primul rînd o politică militantă în cadrul Organizației Conferinței Islamice, sprijinind decizia ridicarea embargoului asupra armamentului impus bosniacilor musulmani, ca și trimiterea de trupe în Bosnia care să asigure protecția zonelor musulmane asediate de sîrbi. Guvernul de la Dacca duce o politică de amicitie față de țările din Orientul Mijlociu, și în special față de Arabia Saudită, care a sprijinit concret, în dese rînduri, mișcările islamiste. O altă prioritate a politicii externe este reprezentată de relațiile cu India. Disputa pentru rezervele de apă ale rîului Gange și mișcarea insurecțională a triburilor din sud-estul Bangladeshului (în care fiecare dintre țări se acuză de complicitate) constituie principalele puncte de doazcord.

Bangladeshul acordă atenție și relațiilor cu principalele organisme financiare internaționale, îndeosebi Banca Mondială, ca și cu Statele Unite, interesate de promovarea în zonă a aspectelor reformatoare: extinderea privatizării, reducerea subvențiilor, încurajarea și diversificarea exporturilor.

PRIMIM DE LA „REPORTERS SANS FRONTIERES”

Iubiți prieteni scriitorii,

Nu sînt decît o scrisoare neînsemnată dintr-o țară neînsemnată. Cu toate acestea, voi v-ați pus condeiele în slujba eliberării mele. Doar eu pot aprecia cum se cuvine acest gest. Și vă port înfinită recunoștință.

Iată că mai există pe lume oameni cu mintea deschisă, cu rațiune și spirit de dreptate. Iată-mă laspui la lumină, după ce am stat în beznă, fără aer. Iată că mai sînt oameni capabili să se ridice împotriva nedreptății. Sînt mîndră că i-am cunoscut. De fapt, toți cei drepi fac parte din aceeași familie. Iubiți prieteni scriitorii, îmi place să mă gîndesc la voi ca la rudele cele mai apropiate.

Chiar dacă Bangladeshul este o țară mică, limba ei este vorbită de două sute de milioane de oameni. Literatura noastră are o tradiție bogată, veche de peste două mii de ani. Bengalezii au suferit ca să-și păstreze limba. În 1971, într-un război sîngeros, poporul din Bangladesh a luptat pentru a întemeia un stat bengal suveran, bazat nu pe religie, ci pe limbă și cultură. În țară însă, liderii mișcărilor democratice și laice au fost decimați fără milă.

Elita culturală a tinerei națiuni a fost lichidată de criminalii fundamentalisti printr-un masacru organizat. Iar asasinii de ieri au fost reabilitați și ocupă acum posturi respectabile în guvern și în afara lui. O forță străină își întinde astăzi tentaculele asupra unei națiuni ce se voia cîndva luminată.

Este trist cînd o țară, ai cărei patru stîlpi de sprijin sînt socialismul, democrația, secularismul și naționalismul, suprimă dintr-o dată din Constituție principiul laicității. Un complot încearcă acum să o transforme într-un stat islamic. Guvernele noastre militare au uneltit mereu în această direcție. Actualul guvern le moștenește deprinderile, conducînd țara după o Constituție trunchiată, „circumcisă”.

Știm din experiență că bengalezii sînt capabili să reacționeze, dar spiritul de luptă de pe vremea Eliberării s-a erodat - și ei nu se mai revoltă, așa cum au făcut-o în 1971. Dimpotrivă, fundamentalii își îngroașă rîndurile, vocile lor se aud tot mai puternic, forțele se întăresc. Pretutindeni unde ajung se organizează, ocupă străzile cu marșurile și demonstrațiile lor. Își permit să strige sus și tare, ceea ce nu puteau face după cucerirea independenței noastre, cînd nu știau unde să se ascundă. Acum au ieșit din vizuină. Acum înăbușă orice glas care se ridică împotriva obocurantismului și a orbirii. Odată au amenințat că vor împrăști șerpi veninoși pe străzile din Dhaka. Eu nu văd diferența dintre ei și aceste reptile.

În ultimele două luni îmi pierdusem, puțin cite puțin, orice speranță de viață. În toată țara, sute de mii de oameni ieșeau pe străzi cerînd să fie spinzurată, se organizau greve generale, demonstrații și mitinguri-gigant, se trimiteau echipe de ucigași pe urmele mele, se oferau sume tot mai mari pe capul meu, se jura suprimarea mea prin orice mijloace. Nici cei considerați progresiști nu m-au susținut, de teamă. Partidele politice au găsit în declarațiile împotriva mea o metodă de a-și spori electoratul.

În această situație, voi mi-ați oferit sprijinul vostru. Sînt un om oarecare. Viața mea nu valorează mare lucru. Moartea mea nu ar zgudui lumea, dar nu încetez să mă întreb cum a ajuns o națiune cu atîtea posibilități într-o asemenea stare! Vor fi mulțumiți fundamentalistii după ce mă vor omori? Nu. Ei ar vrea să-i ucidă pe toți progresiștii laici, unul cite unul. Dacă nu-i vom opri acum, rămîne de văzut ce se va mai alege de țara asta.

Vor să introducă o lege împotriva blasfemiei. Dacă acest act rusinos va fi votat, toate sferile de creație vor rămîne sterile, iar lumea literaturii și a artei va da faliment. Fundamentalistii visează să întorcă Bangladeshul spre un obscurantism medieval. Eu, voi și toți oamenii de bună-credință din lume avem datoria să salvăm țara aceasta din ghearele asasinilor. Cînd începe războiul între condei și sabie, între forțele luminii și cele ale întunericului, solidaritatea tuturor oamenilor de conștiință e mai necesară ca oricînd. Acestei solidarități îi datoroz eu viața - scriitorii din mai multe țări au încercat împreună să-mi rodea șansa de a trăi.

Consider că voi, toți marii scriitori, nu aparțineți nici unei țări și nici unei epoci, ci tuturor țărilor și tuturor timpurilor. Pe minile voastre, pe care cu atîta generozitate le-ați întins rațiunii și dreptății, îmi așez minile mele.

Cu toată dragostea,
TASLIMA NASRIN
28.08.1994

Traducere de Domnica Macri

CITITORII DIN STRĂINĂTATE se pot abona la revista "22" depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Țiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253232, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimînd un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Costul abonamentelor pentru citorii din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
- zona europeană:	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPE) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redactor-șef: GABRIELA ADAMEȘTEANU; Redactori-șefi adjuncți: RODICA PALADE (societate, cultură); ANDREI CORNEA, GABRIEL ANDREESCU (politic, filosofie, știință); Director artistic: DAN PERJOVSCHI; Secretar general de redacție: VIOLA VANCEA; Secretar tehnic de redacție: ALEXANDRU CIRIP; Rubrici permanente: TIA ȘERBĂNESCU, N.C. MUNTEANU, HORĂȚIU PETINE (politic), ILIE ȘERBĂNESCU (economic), CEZAR BALTAG (istoria religiilor), H.-R. PATAPIEVICI (eseu), ERWIN KESSLER (plastică); Redacție: OANA ARMEANU (societate), RALUCA STROIE-BRUMĂRIU (politic), MARIAN CHIRIAC (reporter special); Correspondenți interni: IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara); Correspondenți externi: WILLIAM TOTOK (Berlin), ADRIAN NICULESCU (Milano), SORIN ALEXANDRESCU (Amsterdam), ION MIRON DAMIAN (Paris); Difuzare: MIRCEA IONESCU (șef serviciu), MIHNEA CHIUUA, IOAN CONDOR, VLAD VIERU; Gestione: CORNELIA NICULAIIE; Tehnoredactare computerizată: ADRIAN BALTAG; Corector: RADU DOBÂNDA; Procesare text: FLORIAN TORPOC; Publiciste: FLORI SAVA.

Membru al Uniunii jurnaliștilor din România

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08.

ISSN-1220-5761